

«Men frelse er jo et fantastisk begrep som vi ikke må slutte å bruke»

En kvalitativ undersøkelse av kateketers og menighetspedagogers oppfatning av
begrepet frelse

Hans Petter Dahl

Veileder

Professor i systematisk teologi Harald Hegstad

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5040: Masteroppgave i kirkelig undervisning (30 ECTS), vår 2022

Antall ord: 20478

Forord

Ca. 15 år etter at jeg begynte som masterstudent, har jeg endelig klart å fullføre. Det var krevende å kombinere studier med en travel jobbhverdag i ny menighet og en nyfødt datter hjemme. Jeg tok derfor en pause på ubestemt tid. Jeg vil takke min tidligere sjef som i flere medarbeidersamtaler oppfordret meg til å fullføre studiet. Jeg vil også takke MF og Kirkerådet for å legge til rette for at en skal kunne kombinere jobb og studier gjennom en raus stipendordning og et erfaringsbasert studieopplegg. Det var inspirerende å møte på samlinger både i Oslo og digitalt, få faglig påfyll og mange gode samtaler med kollegaer og medstudenter. Takk til min veileder for gode og konkrete tilbakemeldinger. Jeg vil også takke mine kollegaer som har oppmuntret meg når jeg har vært nær ved å gi opp. Dessuten fortjener mine informanter en stor takk. Uten dem hadde det ikke blitt noen oppgave. Til slutt vil jeg takke for en typisk vestlandssommer som gjorde det lettere å sitte inne og jobbe med avhandlingen.

Sammendrag

Jeg har i denne avhandlingen skrevet om begrepet frelse. Hvordan oppfatter kateketer og menighetspedagoger dette begrepet og hvordan bruker de det i konfirmantundervisningen? Jeg har gjennomført en kvalitativ undersøkelse og har intervjuet fem kateketer/menighetspedagoger om hva de tenker om dette temaet. Jeg har brukt en empirisk kvalitativ metode, med en abduktiv tilnærming. Problemstillingen jeg har tatt utgangspunkt i er følgende: «Hvilken oppfatning har kateketer og menighetspedagoger av begrepet frelse, og hva er avgjørende for hva og hvordan de underviser om temaet?» Jeg har undersøkt hvordan kateketer og menighetspedagoger påvirkes av erfaringer fra oppvekst, utdanning, kollegaer, ungdomskulturen og møtet med den enkelte konfirmant. Jeg har brukt relevant teori knyttet til frelse og har i stor grad basert meg på Hegstads ulike måter å tenke om frelsen på, presentert i boken «Gud, verden og håpet». Men jeg har også benyttet meg av litteratur knyttet til luthersk lære om frelsen generelt og om dåpen spesielt. Her har Den norske kirkes bekjennelsesskrifter vært sentral. Jeg har også sett på hva trosopplæringsplanen for Den den norsk kirke sier om frelse. I tillegg har jeg presentert forskning på religiøse trender og ungdomskultur.

Analysen viste at de fleste informantene synes det er krevende å undervise om frelse. Av de ulike kategoriene av frelse, fant jeg flest henvisninger til frelse i betydningen frigjøring fra trelldom, men også frelse i forståelsen relasjon mellom mennesker og Gud, var framtrædende. Dessuten viste de fleste informantene til frelse i dåpen.

Basert på analysen har jeg også foreslått hvordan en kan undervise konfirmanter i 2022 om frelse på en måte oppleves som relevant for dem.

Innholdsfortegnelse

1	Kapittel 1 Introduksjon.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Problemstilling.....	1
1.3	Valg av metode	2
1.4	Teori og litteratur	2
1.5	Disposisjon for avhandlingen	2
2	Kapittel 2 Teori	3
2.1	Hva er frelse?.....	3
2.1.1	Luthersk syn på frelse	5
2.1.2	Frelese i trosopplæringsplanen Gud gir - vi deler.....	8
2.1.3	Ulike dimensjoner av frelsen.....	9
2.1.4	Andre aspekter ved frelse.....	11
2.2	Religiøse trender.....	12
2.3	Hva kjennetegner ungdomskulturen?	14
3	Kapittel 3 Metode.....	15
3.1	Utvalg og rekruttering	18
4	Kapittel 4 Analyse.....	19
4.1	Presentasjon av informantene	19
4.2	Generelle vurderinger av hvordan informantene tenker om frelse.....	20
4.3	Hvilke varianter av frelse finner jeg hos informantene?	23
4.3.1	Frelese i betydningen skyld-oppgjør.....	23
4.3.2	Frelese i betydningen trelldom-frigjøring.....	24
4.3.3	Frelese i betydningen liv og død.....	26
4.3.4	Frelese i betydningen løgn og sannhet.....	27
4.3.5	Frelese i betydningen relasjon menneske-Gud	28

4.3.6	Andre aspekter ved frelse	29
4.3.7	Oppsummering forståelse av frelse	30
4.4	Hvilke faktorer er avgjørende for valgene informantene gjør?	31
4.4.1	Informantenes oppvekst og bakgrunn	31
4.4.2	Konfirmantenes «referanseramme»	34
4.4.3	Trosopplæringsplanen og menighetens konfirmantplan	35
4.4.4	Andre medarbeidere	37
4.5	Oppsummering analyse	38
5	Kapittel 5 Hvordan undervise om frelse for dagens ungdom?	38
5.1	Hvordan organisere konfirmantundervisningen?	40
5.2	Hvilket syn på frelse bør formidles til konfirmantene?	42
5.3	Oppsummerende om frelse i konfirmantundervisning for dagens ungdom	45
6	Avslutning	45
7	Litteratur	47
8	Vedlegg	49
8.1	Vedlegg 1, Informasjonsskriv	49
8.2	Vedlegg 2 Godkjenning fra NSD	51
8.3	Vedlegg 3 Intervjuguide	53

1 Kapittel 1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for valg av tema for denne avhandlingen er at jeg gjennom flere år som kateket har erfart at mange konfirmanter har et ganske fjernt og ureflektert forhold til begrepet frelse. Jeg synes derfor at det er vanskelig å snakke med konfirmantene om dette på en god måte. I min undervisning har jeg alltid lagt vekt på å formidle budskapet i Joh. 3,16. Jeg ønsker at de skal lære seg dette verset utenat og at de skal få en forståelse av hvorfor dette verset kalles «den lille Bibel» og er sentralt i den kristne troen. Men hva tenker egentlig konfirmantene om spørsmål som: - Trenger de frelse, og hva skal de i så fall frelses fra? Blir ikke alle frelst hvis Gud elsker oss? Hva vil det si å tro? Hva vil det si å gå fortapt?

Etter den store helvetesdebatten som oppsto etter den berømte radioandakten til Ole Hallesby, har jeg et inntrykk av at man i forkynnelse og kirkelig undervisning har vært veldig forsiktig med å snakke om at livet har to utganger. I den norske kirke er det også mange ulike syn på dette og for å sette det litt på spissen, nærmer vi oss kanskje den motsatte ytterlighet. Fra å «true eller skremme» folk med Helvete, er man nær ved å si at alle blir «salig i sin tro».

1.2 Problemstilling

Formålet med denne masteroppgaven er å se hvordan et sentralt begrep som frelse blir omtalt og prioritert i dagens konfirmantundervisning. Jeg har formulert følgende problemstilling: *Hvilken oppfatning har kateketer og menighetspedagoger av begrepet frelse, og hva er avgjørende for hva og hvordan de underviser om temaet?* Jeg vil undersøke hvordan kateketer og menighetspedagoger er påvirket av erfaringer fra oppvekst, utdanning, kollegaer, ungdomskulturen og møtet med den enkelte konfirmant. Kateketer og menighetspedagoger har ofte ansvar for kirkelig undervisning fra 0-18 år, men denne undersøkelsen avgrenser seg til det som kan relateres til konfirmantundervisningen. Hvilke faktorer er avgjørende for hvordan og hvor mye de underviser om frelse? Basert på informantenes svar, trender i ungdomskulturen og relevant læringsteori, vil jeg til slutt foreslå hvordan man kan undervise dagens konfirmanter om begrepet frelse.

1.3 Valg av metode

Jeg har valgt å benytte meg av kvalitativ metode. Utgangspunktet for avhandlingen er intervju med fem kateketer/menighetspedagoger. Ved å tolke svarene fra informantene og se disse i sammenheng med relevant teori, vil jeg presentere hvilket syn på frelse som kommer fram i konfirmantundervisningen. I kapittel tre vil jeg gjøre nærmere rede for metodevalg.

1.4 Teori og litteratur

I tillegg til intervjuene vil jeg også presentere relevant teori om frelse. Hva er frelse og hvordan blir man frelst? Det er mange ulike syn på dette og jeg skal se på ulike oppfatninger av begrepet og fra ulike perspektiver, men med hovedvekt på luthersk teologi. Jeg vil i stor grad basere meg på Hegstad (2015) som har identifisert fem ulike motivkretser eller dimensjoner av frelse. I tillegg vil jeg benytte Den norske kirkes bekjennelsesskrifter og annen relevant litteratur knyttet til emnet. For å belyse hva som påvirker dagens konfirmanter, vil jeg ikke bare basere meg på litteratur om frelse. Jeg vil også vise til relevant forskning om ungdomskultur og religiøse trender, bl.a. Repstad (2020). I min analyse vil jeg vurdere svarene fra informantene og se om jeg kan identifisere noen sammenhenger mellom hvordan de ser på frelse og andre faktorer som f.eks. kristen kulturell bakgrunn. Da vil jeg benytte en såkalt abduktiv metode. Jeg vil sammenholde svarene fra informantene, vurdere dem opp mot relevant teori og ut ifra dem komme med noen hypoteser. Disse kan igjen danne en teori som jeg kan teste på svarene fra informantene.

1.5 Disposisjon for avhandlingen

I kapittel to vil jeg presentere relevant teori om frelse. Innledningsvis vil jeg skrive litt generelt om frelse, men hovedvekten i kapittelet er en oversikt over luthersk syn på frelse, med egne avsnitt om sakramentene dåp og nattverd. Jeg vil også se på hva trosopplæringsplanen for Den norske kirke sier om frelse. I den siste delen som omhandler frelse, vil jeg se på ulike forståelser og betydninger av begrepet. I teorikapittelet vil jeg også skrive om religiøse trender og hva som preger ungdomskulturen. Jeg mener det er relevant å ta dette med fordi det kan gi en forklaring på hva ungdommene har med seg i «bagasjen» når de møter til konfirmantundervisning. I kapittel tre vil jeg redegjøre nærmere for ulike metodespørsmål og vurderinger jeg har gjort i forbindelse med dette. Kapittel fire tar for seg informantenes svar og analysen av disse. Basert på analysen og teorikapittelet, vil jeg i

kapittel fem komme med noen betraktninger om hvordan frelse kan presenteres for dagens konfirmanter.

2 Kapittel 2 Teori

2.1 Hva er frelse?

Når jeg skal behandle frelse, vil jeg først og fremst se på det som et religiøst begrep og da særlig fra et kristent, luthersk perspektiv. Det norske ordet *frelse* kommer av «fri hals» som refererer til slavene som ble frigitt og fikk ta av seg jernringen de hadde rundt halsen. Denne betydningen av frelsesbegrepet peker på å bli fri fra noe (Hegstad, 2015, s. 168). I den kristne troen kan dette være synd eller skyld. I andre religioner og livssyn kan det f.eks. være å bli fri fra gjenfødelse (hinduisme) eller å bli fri for lidelse (buddhisme). Det engelske ordet «salvation» og det tyske ordet «heil» viser til en annen side ved begrepet frelse. Det kan nemlig også omfatte det å komme i en bestemt tilstand, preget av det «perfekte liv». Denne tilstanden kan gjelde livet her og nå eller det hinsidige (Himmelen eller Nirvana). I den kristne troen er frelse noe en får ved guddommelig inngripen, men andre religioner og livssyn hevder at en kan oppnå dette også ved egen hjelp. *Frelst* eller *frelse* brukes også i andre kontekster enn religion. Journalister som skriver om sport, refererer gjerne til at en spesiell spiller som kom til klubben ble en frelser om laget klarte å unngå å rykke ned. En ser også at personer som er veldig opptatt av fotball blir omtalt som «fotballfrelst». En slik folkelig bruk av frelse er upresis og kan nok ha ulike betydninger alt etter konteksten det blir skrevet i, men det kan kanskje indikere at begrepet blir brukt og forstått også om noe som er altomfattende for enkeltmennesker eller grupper.

I kristen forståelse av frelse er Guds redning av menneskene sentral. I syndefallsberetningen i 1. Mos. kap. 3 blir Adam og Eva stengt ute fra fellesskapet med Gud etter at de var ulydige og spiste av frukten fra treet til kunnskap om godt og ondt. Dette kalles syndefallet. Syndens lønn er døden (Rom. 6,23), men Jesus, Guds sønn, døde for oss, slik at vi ikke skal gå fortapt, men ha evig liv (Joh. 3,16). Luther skriver i sin romerbrevsforelesning at evangeliet har kraft til å gjøre salige alle som tror på det (Modalsli, 1995, s. 92) og evangeliet er Guds kraft til frelse og liv, ref. Rom. 1,16f.

I Bibelen brukes ikke frelse bare om å bli spart for fortapelsen og den evige død. I det gamle testamentet er det mange fortellinger om at Gud frelser enkeltpersoner eller Israelsfolket fra farer og kritiske situasjoner. Eksempler på dette kan være Kain (1. Mos. 4,15), Noa (1. Mos. kap. 7-9) eller utgangen fra Egypt (2. Mos. kap. 12). I det nye testamentet roper Bartimeus «kyrie eleison» (Mark. 10,46-47) og i Herrens bønn lærte Jesus disiplene å be «frels oss fra det vonde (Matt. 6,13).

Frelseshistorien startet med kallelsen av Abraham og høydepunktet er åpenbaringen av Jesus. (Hegstad, 2015, s. 41).

Ireneus så på frelse som gjenopprettelse. Målet ved skapelsen var at mennesket skulle bli lik Gud. Dette ble ødelagt ved syndefallet, men ble gjenopprettet ved Jesu forsoningsverk (Ibid. s. 169). Men gjenopprettelsen er ikke bare tilbakeføring til det opprinnelige ved skapelsen, det er også fullendelsen av den.

Bibelen forteller at synden kom inn i verden ved at Adam og Eva var ulydige mot Gud og ble jaget ut av Paradis. Dermed ble de stengt ute fra fellesskapet med Ham. Guds hellige kjærlighet gjør at Gud reagerer på synden med vrede og dom. Synden ødelegger altså menneskets forhold til Gud og derfor trenger det frelse. For å gjenopprette forholdet mellom mennesket og Gud trengs forsoning.

Det er flere teologiske modeller for hvordan denne forsoningen skal forstås, men det er vanlig å skille mellom tre ulike forsoningslærer. Den objektive forsoningslæren er kanskje den modellen som er mest dominerende i dag. Her ser en Gud som objekt for forsoningen. For å gjennomføre Guds plan må mennesket enten straffes for sin synd eller det må gis en erstatning. Kristus oppfyller Guds krav som menneskene ikke har oppfylt, og bærer ved sin lidelse og død en stedfortredende straff og dom. Anselm av Canterbury formulerte dette som en teologisk teori på 1000- tallet.

I den subjektive forsoningslære er Gud subjekt og mennesket objekt. Gjennom Kristi død manifesteres Guds suverene og selvhengivende kjærlighet, og Kristus er Guds representant overfor menneskeheten. Forsoningen må skje i menneskets hjerte for at den skal bli virksom. Denne teorien ble utformet av Pierre Abelard på 1100 tallet.

Den klassiske forsoningslære skiller seg fra de to første ved at den i tillegg til at det må en forsoning til mellom Gud og mennesket også involverer de onde maktene synden, døden og djevelen. Mennesket klarer ikke å kjempe seg fri fra dette. Jesu forsoningsgjerning er en kamp hvor han overvinner de onde maktene, og dermed tar Han bort hindringene for troen på Guds makt. Teorien har røtter tilbake til oldkirken, men Gustav Aulèn, svensk professor og biskop, er kanskje den mest kjente eksponent for denne forsoningslæren/teorien. Men denne teorien blir også brukt i frigjøringssteologi, der de onde maktene representerer de som undertrykker menneskene og budskapet om Jesu død og oppstandelse blir en inspirasjon til å stå imot undertrykkelsen.

2.1.1 Luthersk syn på frelse

Ifølge luthersk lære er det kun troen på Jesus alene (*sola fide*) som fører til frelse. Navnet Jesus betyr «Herren frelser». Mennesket kan altså ikke frelse seg selv. To sentrale elementer som har betydning for forståelsen av frelse i luthersk teologi, er lov og evangelium. Loven uttrykker Guds vilje for menneskene, bl.a. gjennom de ti bud og det dobbelte kjærlighetsbudet (Matt. 22,34-40). Ingen mennesker er i stand til å leve etter loven. Men gjennom evangeliet «gir Gud mennesker del i frelsen og frir dem fra synden og dommen.» (Hegstad, 2015, s. 94).

Rettfærdiggjørelse er et sentralt begrep innenfor frelseslæren. Ifølge Det gamle testamentet og evangeliene er et rettfærdig menneske «en som følger Guds vilje og lever i overensstemmelse med hans lov» (Ibid. s. 180). Men Paulus avviser at det er mulig å bli rettfærdig ved å følge loven. Rom. 3,20: «For ikke noe menneske blir rettfærdig for Gud på grunn av gjerninger som loven krever.» Men, Kristus har ved sin lidelse og død oppfylt lovens krav. I 2. Kor 5,21 heter det: «Han som ikke visste av synd, har han gjort til synd for oss, for at vi i ham skulle få Guds rettfærdighet». *Confessio Augustana*, artikkel 4 understreker at denne rettfærdigheten ikke kan oppnås ved egen fortjeneste, men ved troen. (Brunvoll, 1991, s. 47). Denne artikkelen bruker begrepet *tilregne* om rettfærdigheten. Rettfærdigheten som tilregnes er ikke menneskets egen, men Kristi rettfærdighet. Luther kalte dette for «det salige byttet». Kristus tar menneskets synd på seg og Kristi rettfærdighet blir tilregnet det syndige mennesket. (Hegstad, 2015. s. 183). Men om rettfærdigheten kun er tilregnet og ikke er en forandring i mennesket selv, men likevel er avhengig av troen, er ikke troen da en menneskelig gjerning? Mennesket får ved troen del i Kristus selv og på den måten del i rettfærdigheten (Ibid. s. 186). Men hva er egentlig tro? I Luthers lille katekisme (Tredje artikkelen – Om helliggjørelsen) står det: «Jeg

tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham. Men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg, helliggjort meg og holdt meg fast i den sanne tro.» (Brunvoll, 1991 s. 121). Ifølge luthersk lære er troen altså noe vi ikke på egenhånd kan komme fram til eller forstå, men det er en gave vi mottar ved Den hellige ånd. Når noen blir døpt i Den norske kirke sier presten etter dåpshandlingen «Den allmektige Gud har i dåpen gitt deg sin hellige Ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet.» (Hegstad, 2019, s. 60). Det er derfor naturlig å nå se på hvilken rolle dåpen har for frelse.

Dåp

I Confessio Augustana artikkel 9 heter det om dåpen at den er nødvendig til frelse (Brunvoll, 1991, s. 49). Men som vi har sett tidligere må evangeliet mottas i tro for at et menneske skal bli frelst. Man kan si at dåpen er et nådemiddel, men at den er en gave som må mottas i tro for å bli virksom. (Sannes, 1978 s. 139). For at dåpen skal være et nådemiddel må vannet og ordet virke sammen. Da blir den et synlig tegn på Guds usynlige nåde. Dåpen gir Guds nåde og er det mest omfattende uttrykket for dette gjenfødselen. (Wisløff, 1984, s. 125) Han viser til Luthers Lille katekisme og Sermon om dåpens hellige ærverdige sakrament (1519) og skriver av vi ble begravet med Kristus ved dåpen og at vi som et nytt menneske, født i nåde blir reist opp. Den åndelige dåp som drukner døden, varer livet ut. Det samme gjelder den åndelige fødsel og veksten i nåde og rettferdighet. Dåpens betydning varer livet ut, men «dåpen gagnar ikke uten troen» (Ibid. s. 126). Man kan av ulike grunner miste troen, men når som helst kan man komme tilbake til dåpens nåde.

(Hegstad, 2019, s. 56) viser til bibelsitater som omtaler ulike sider ved frelsen i dåpen. Man får tilgivelse for syndene (Apg. 2,38), man blir født på ny (Joh. 3, samtalen med Nikodemus) og man blir forenet med Kristus (Rom. 6). Hegstad er opptatt av at den skapelsesteologiske forankringen også er en viktig side ved frelsen i dåpen. I den forrige dåpsliturgien var det lagt vekt på menneskets iboende syndighet, mens det i den nye liturgien kommer mer fram at den som blir døpt også er skapt i Guds bilde (Ibid. s. 59). Frelsen i dåpen må sees i sammenheng med Guds skapervilje (se 2.1. om frelse som gjenopprettelse).

Men med tanke på frelse i dåpen er tilgivelse for synd det mest sentrale. Vannet kan jo også helt konkret assosieres med å bli vasket ren (Ibid. s. 62ff). At syndstilgivelsen er en viktig side

ved dåpen understrekes i den nikenske trosbekjennelsen: «Jeg bekjenner én dåp til syndenes forlatelse». Men hva innebærer det at syndene blir tilgitt? Synd er ikke først og fremst enkelthandlinger, men det er en tilstand som har ført mennesket under Guds dom som en konsekvens av syndefallet. I dåpen blir syndene tilgitt. Man tar et oppgjør med synden og vender seg fra den, Men man blir likevel ikke kvitt synden. En sentral formel i den lutherske lære er at vi er «samtidig rettfærdig og synder». Man trenger derfor daglig å vende tilbake til dåpen og be om tilgivelse. Et annet uttrykk som er sentralt i forbindelse med frelse, er omvendelse. I dåpen vender en seg bort fra synden og til det gode og Guds vilje.

Et annet begrep som er sentralt i forbindelse med frelse i dåpen, er at man blir født på ny (Ibid. s. 84ff). Det betyr at en blir Guds barn i dåpen. Selv om alle mennesker har en relasjon til Gud i og med at vi er skapt i Guds bilde, kommer vi enda nærmere når vi blir døpt. Da blir vi, som det blir sagt av presten før dåpshandlingen, forenet med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Nattverd

Nattverd er, på samme måte som dåp, et sakrament og et nådemiddel. Det vil si at det er et ytre middel som Gud bruker for å gi mennesker sin frelse. Og likt dåpen er det frelse i form av syndstilgivelse (Ibid. s. 231) I innstiftelsesordene før nattverden refereres det til Matt. 26,28: «For dette er mitt blod, paktens blod, som blir utøst for mange så syndene blir tilgitt». Men det som skiller dåp og nattverd er at dåp er en engangshandling mens nattverd gjentas. I tillegg til syndstilgivelse, er fellesskap et viktig aspekt ved nattverden. Dette fellesskapet gjelder både mellom de troende og mellom den troende og Gud. Når de troende kommer sammen for å feire nattverd, er det ikke bare de som er fysisk til stede som er inkludert i fellesskapet, men troende til alle tider og over hele verden. Når disse troende mottar brødet og vinen, får de del i Kristi kropp og blod. Da får man også del i fruktene av hans død og oppstandelse, så også frelse i form av evig liv kan knyttes til nattverden. Men for at en skal kunne få del i det nattverden gir, må den mottas i tro. I Luthers lille katekisme står det følgende: «Og den som tror på disse ordene, han har det de sier, slik som de lyder, nemlig syndenes forlatelse» (Brunvoll, 1991, s. 140).

2.1.2 Frelse i trosopplæringsplanen Gud gir - vi deler

I trosopplæringsplanen refereres det ikke så mye direkte til begrepet frelse, men det kommer tydelig fram i innledningen og avslutningen av planen. Jeg fant følgende sitater: «Kirkens grunnleggende oppdrag er å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt. Om dåpen sier Den norske kirkes bekjennesskrifter at den er nødvendig til frelse. Dåpen i den treenige Guds navn er samtidig en forvandlende engangshendelse og angår et livsprogram. Som svar på spørsmålet: «Hva betyr det å bli døpt i vann?», heter det i Luthers lille katekisme: «Det betyr at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dø med alle synder og onde lyster, og at et nytt menneske daglig skal stige fram og leve evig for Gud i rettferd og renhet.» I dåpen blir vi født på ny til liv i Kristus. Trosopplæring er å legge til rette for at den dømte kan leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud.» (Kirkerådet, 2010, s. 4).

«Barn og unge skal bli kjent med Jesus som venn, frelser og Herre.» (Ibid. s. 16) og

«Skapelse, syndefall og frelseshistorie» (Ibid. s. 17).

I avsnittet som omhandler konfirmasjonstiden fant jeg dette: «Konfirmasjonstiden skal fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at konfirmantene kan se seg som skapt, elsket, frelst og holdt oppe ved Guds kjærlighet.» (Ibid. s. 24).

Trosopplæringsplanen har en liste på en rekke kjernetekster fra Bibelen som skal brukes i trosopplæringen. Jeg fant følgende tekster som omhandler frelse: Joh.14,6, Joh. 3,16, 1. Joh. 4,7-11, Rom. 5,1-11, Ef. 2,1-10 (Ibid. s. 46f).

Om trosopplæringens innhold står det følgende: «Trosopplæringen skal dermed alltid ha et fokus på det mest sentrale i kristen tro: Gud har vist sin kjærlighet ved å sende sin sønn Jesus Kristus for å dø for våre synder og forsoner alle mennesker og verden med seg selv.» (Ibid. s. 50). Disse sitatene viser at begrepet frelse ikke blir videre forklart eller definert, men i innledningen blir det understreket at dåpen er nødvendig til frelse. Ellers refereres det til Jesus som venn, frelser og Herre og det henvises til «frelshistorie» uten at dette blir nærmere spesifisert eller forklart. Det mest sentrale i den kristne troen er ifølge trosopplæringsplanen at «Gud har vist sin kjærlighet ved å sende sin sønn Jesus Kristus for å dø for våre synder og forsoner alle mennesker og verden med seg selv.» Innholdsmessig er dette veldig likt «den lille

Bibel», Joh. 3,16, men uten at ordet «frelse» blir brukt. 5 av kjernetekstene i trosopplæringsplanen tematiserer frelse og det er kanskje ved å bruke bibeltekster og historier, i tillegg til å snakke om dåpen at det er lagt best til rette for å undervise om dette temaet.

2.1.3 Ulike dimensjoner av frelsen

Som vi har sett er frelse et vidt begrep som kan gjelde enkeltpersoner eller grupper. Frelse kan oppnås ved guddommelig inngripen eller ved egen hjelp og det kan gjelde dette livet eller det hinsidige. De ulike kirkesamfunnene betoner frelsen ulikt og selv innenfor den lutherske tradisjonen kan det være store forskjeller på hva man vektlegger ut ifra hvilken kristen kulturell bakgrunn man har. «Hegstad, 2015, s. 171-173» har identifisert fem ulike måter å tenke om frelsen. Disse typologiene utelukker ikke hverandre, men er utfyllende. Jeg vil i analysedelen se på om noen av typologiene er mer framtrædende enn andre hos mine informanter og om hva som eventuelt er årsaken til dette.

Den første måten å se frelse på omfatter skyld og oppgjør. Alle mennesker har syndet og for å oppnå rettferdighet må dette gjøres opp. På grunn av synden har mennesket en skyld som må betales. I Rom. 3,23-24 står det: «for alle har syndet og mangler Guds herlighet. Men ufortjent og av hans nåde blir de kjent rettferdige, frikjøpt i Kristus Jesus.» På grunn av synden trenger mennesket tilgivelse. Jesus sonet synden da han døde på korset og vi kan bli frelst om vi angrer og ber om tilgivelse. Dette kalles gjerne for omvendelse. Man vender om fra syndene, angrer, tar et oppgjør og lever et nytt liv i troen på Jesus Kristus. I Det nye testamentet finner vi mange eksempler på at Jesus tilga synd, bl.a. (Luk. 7,48 og Mark. 2,5). Denne forståelsen av frelse kommer bl.a. fram i innstiftelsen av nattverden, der det bl.a. heter at «dette er mitt blod, paktens blod, som blir utøst for mange så syndene blir tilgitt.» (Matt. 26,28).

Den andre måten handler om å bli fri fra trelldom. Det norske ordet frelse har sitt utspring fra uttrykket «fri hals». Slavene hadde en jernring rundt halsen. Denne ble tatt av når de fikk sin frihet. Mennesket er bundet og trenger å bli satt fri. Jesus så seg selv som den som skulle oppfylle profetien om at «fanger skal få frihet og de undertrykte skal bli satt fri» (Luk. 4,18) Denne frigjøringen kan gjelde konkrete ting som f.eks. sykdom eller mer generelt om vanskelige levevilkår. Jesus tok et oppgjør med døden og de onde maktene da han døde på korset (Kol. 2,15). Det er også flere fortellinger om at Jesus tok et oppgjør med satan og demonene, bl.a. i Mark. 5,1-20. I Bergprekenen lærte Jesus disiplene å be «frels oss fra det

onde». I Luthers forklaring til den sjuende bønner heter det: «Vi ber her at vår Far i himmelen vil frelse oss fra alt ondt både på sjel og legeme, og når vår siste time kommer, gi oss å dø salig bort fra denne verden og i nåde ta oss til seg i himmelen.» (Brunvoll 1991, s. 129). Den friheten som Jesus gir, er større enn all annen frihet. «Får Sønnen frigjort dere, da blir dere virkelig fri.» (Joh. 8,36).

Den tredje versjonen av frelse handler om liv og død. Dette omfatter både det fysiske og det åndelige livet. Menneskene er åndelig døde inntil de får del i nytt liv ved frelsen i Jesus Kristus. Efeserbrevet beskriver denne forståelsen av frelse på en god måte: «Dere var en gang døde på grunn av misgjerningene og syndene deres.» (Ef. 2,1) og «Men Gud er rik på barmhjertighet. Fordi han elsket oss med så stor en kjærlighet, gjorde han oss levende med Kristus, vi som var døde på grunn av våre misgjerninger. Av nåde er dere frelst.» (Ef. 1,4-5). Frelsen som nytt liv kan også beskrives som en ny fødsel. Dette er også et sentralt element i dåpen, som opprinnelig, og som mange steder fortsatt praktiseres, ble utført ved at den dømte ble dukket under vannet og så sto opp til nytt liv. «Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans» (Rom. 6,4-5). Et annet vers som er sentralt i denne forbindelse er hentet fra Jesu samtale med Nikodemus: «Jesus svarte: «Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike.» (Joh. 3,5). Denne formen for frelse innebærer også at en kan få evig liv. Et begrep som holder sammen både det nåværende og det kommende er begrepet «evig liv». Senere i Jesu samtale med Nikodemus kommer det kjente verset som også kalles den lille Bibel. Jeg spurte informantene om deres tolkning av dette bibelverset og det har derfor fått en sentral plass også i analysen: «For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv.» (Joh. 3,16)

Den fjerde typen frelse gjelder løgn og sannhet. Man blir frelst om man vender seg bort fra løgneren og «lærer sannheten å kjenne (1. Tim. 2,4). Paulus skriver i Romerbrevets første kapittel om at Guds vrede åpenbares over mennesker som holder sannheten nede. De påsto at de var kloke, men endte i dårskap og «De byttet ut Guds sannhet med løgn og tilba og dyrket det skapte i stedet for Skaperen, han som er velsignet i evighet. Amen.» (Rom. 1,25). Dette

handler ikke bare om å få innsikt og kunnskap, men også om å få et forhold til ham som er veien, sannheten og livet (Joh. 14,6).

Den femte måten å se frelse på, handler om å gjenopprette relasjonen mellom mennesker og Gud. Denne relasjonen ble brutt på grunn av synden, men kan fornyes ved troen på Jesus. Ved Jesu død kan fellesskapet mellom mennesker og Gud gjenoprettes. Frelse betyr i denne betydningen å ha fellesskap med Gud. «Den som bekjenner Sønnen, har også fellesskap med Faderen» (1. Joh. 2,23). Dette fellesskapet blir også aktualisert i nattverden, hvor en mottar Jesu kropp og blod og hvor en også har fellesskap med andre troende.

2.1.4 Andre aspekter ved frelse

Det er også andre aspekter ved frelse som går litt på tvers av de ulike typologiene jeg presenterte i det forrige avsnittet. Jeg skal nå se på noen av disse. Det er viktig å belyse hvem som blir frelst eller hva som skal til for å bli frelst. Tro er et helt avgjørende ord i denne sammenheng. Man må tro for å bli frelst. Som jeg skrev i 2.1.1 er «troen alene» et viktig prinsipp i den lutherske læren. Man kan ikke bli frelst ved å gjøre seg fortjent til det på noen som helt måte. Det er kun noe vi kan motta gratis, av nåde. Mange bibelvers understreker dette, bl.a. Joh. 3,16, Gal. 2,16 og Ef. 2,8. Men hva vil det så si å tro? Dette er det nok mange ulike oppfatninger om også blant ansatte i Den norske kirke. Hvordan vi tenker om dette kan ha betydning for hvordan man snakker til konfirmantene om frelse. Skal en snakke til dem som om de allerede er frelst fordi de er døpt, eller skal vi «kreve» en bevisst bekjennelse for å regne dem som «innenfor»? Min erfaring er at de fleste konfirmanter har et ganske ureflektert forhold til dette spørsmålet. En del konfirmanter bruker uttrykk som f.eks.: «Jeg er kristen, men ikke superkristen». Kanskje det er en bedre strategi å støtte disse konfirmantene i sin uferdige og ureflekterte tro enn å konfrontere dem og formane til omvendelse? Mange tenker at tro er noe du må ha et bevisst forhold til, men da utelukker en jo små barn og mennesker med nedsatte funksjonsevner. Hvis en skal plassere troen i en kroppsdel, ville det etter min mening vært minst like naturlig å plassere den i hjertet som i hjernen. Et viktig aspekt ved troen er det som dreier seg om tillit og tilslutning. (Hegstad, 2019, s. 92).

Når starter virkningen av frelsen? Gjelder den fra vi dør, fra den dagen vi blir døpt eller eventuelt fra man har tatt et selvstendig valg og vender om? Man mottar alle frelsens gaver allerede i dåpen. Man blir Guds barn i dåpen og man mottar Ånden. Men selv om dåpen

gjelder livet ut, må man daglig vende tilbake til den. Slik står det i Luthers lille katekisme: «Hva betyr det å bli døpt med vann? Det betyr at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dø med alle synder og onde lyster, og at et nytt menneske daglig skal stige fram og leve evig for Gud i rettferd og renhet.» (Brunvoll, 1991, s. 131). Men selv om frelsen er noe en får del i her og nå, blir den ikke fullt ut realisert før Jesu gjenkomst, da Gud skal skape en ny himmel og en ny jord. (2. Pet. 3,13). Dette innebærer også at frelse gir evig liv (Hegstad 2015, s. 174-175).

2.2 Religiøse trender

Jeg skal nå se på hvilken rolle religion har i det norske samfunnet. Religionens plass i folks dagligliv og hvordan de forholder seg til tro, moralspørsmål, seremonier osv. kan ha betydning for ungdommenes forkunnskaper og holdninger når de møter til konfirmantundervisning. Det er også rimelig å tenke at kateketene og menighetspedagogene som er mine informanter, er påvirket av dagens religiøse trender. Sosiologen Pål Repstad har forsket på religiøse endringer de siste femti år. Han skriver i forordet at mye har endret seg de siste 10-årene og at det nå er et større religiøst mangfold enn tidligere (Repstad, 2020, s. 7). Den danske teologen Lars Sandbeck skriver at den postmoderne kultur først og fremst er en ateistisk kultur (Sandbeck, 2021, s. 19). Men denne ateismen er ikke en antireligiøs ateisme. I Danmark (og Norge?) står fortsatt kulturkristendommen sterkt. (Ibid. s. 67). Det er stort flertall for å beholde folkekirken, halve befolkningen eier en Bibel og vet hvem som er den lokale soknepresten. Men kun 12% tror på en personlig Gud. Samtidig er det også bare 12% som svarer at de er ateister. Dette kan tyde på at veldig mange har et likegyldig forhold til kristendom. Den angår ikke deres hverdagsliv. Som Repstad, hevder også Sandbeck at det er en omfattende religiøs pluralisme i samfunnet. Denne religiøsiteten er ikke først og fremst rettet mot en personlig Gud, men mer mot personlig utvikling og velvære. Den lutherske læren om frelse er basert på at forholdet vårt til Gud er brutt og må gjenopprettes. Når en stor andel av befolkningen tviler på Guds eksistens, blir det en utfordring å sette søkelys på det relasjonelle. Ifølge Sandbeck stiller folk i dag sjelden «vertikale» spørsmål som f.eks. hva skal jeg gjøre for å bli frelst? Det er vanligere å stille «horisontale» spørsmål som f.eks. hvordan får jeg et bedre liv av å tro på Jesus? (Ibid. s. 61). Selv om Sandbeck har det danske samfunnet som utgangspunkt, vil jeg anta at mye av det han skriver også i stor grad gjelder for Norge. «Repstad, (2020, s. 21)» skriver f.eks. at religiøse trossamfunn og organisasjoner

har blitt mer opptatt av livet her og nå enn av livet etter døden. Repstad skriver ellers om ulike religiøse trender, bl.a. sekularisering, privatisering, individualisering, pluralisering, politisering, feminisering, estetisering, og liberalisering. Det er ikke alle disse trendene som påvirker dagens ungdom like mye, men noen av dem er veldig relevante om en skal være oppdatert på hvordan konfirmanter i dag forholder seg til religion.

Jeg har allerede vært inne på sekulariseringens og pluralismens betydning. Dette er to av de viktigste trendene. Sekulariseringen i samfunnet har ført til mindre kristendomsundervisning i skolen og at stat og kirke har skilt lag. Medlemstallet i Den norske kirke har sunket fra 95% i 1970 til 70% i 2019. Andelen av 15-åringer som ble konfirmert i 2018 var litt over 50% (Ibid. s. 12). Når det gjelder pluralismen, så har økt innvandring hatt betydning. Det religiøse engasjementet er sterkere blant innvandrerungdom (Ibid. s. 61) enn hos etnisk norske. I skolefaget KRLE får ungdommene undervisning om andre religioner. Det kan virke som om denne pluralismen har ført til at ungdommer blir mer tolerante og at religiøsitet kanskje blir mer privatisert. For å uttrykke det på en folkelig måte: «Alt er greit!». En kunne ellers tenke seg at innvandrernes større bevissthet om sin religion, ville føre til en økt bevissthet blant de etnisk norske, men jeg har ikke funnet dokumentasjon på dette.

Repstad viser at det er en økende trend at religionen blir mer individualisert (Ibid. s. 22ff). Religiøse ledere og tekster tillegges mindre vekt som autoriteter. Denne trenden gjelder alle religiøse grupper, også muslimer. Et uttrykk for individualiseringen er at religiøse skikker og ritualer blir mer løsrevet fra det de religiøse institusjonene regulerer. Eksempler på dette kan være at folk legger ned blomster eller tenner lys der det har skjedd en dødsulykke. Det er også en trend at opplevelser stadig blir viktigere enn det læremessige (Ibid. s. 113). For å skape mening for konfirmanter er det nok derfor mer hensiktsmessig å bruke drama og rollespill enn at de skal pugge katekismestoff.

Den siste trenden Repstad viser til er liberalisering (Ibid. s. 126ff.) Han viser både til at det moralske handlingsrommet har blitt større og at det har blitt større aksept for at det tenkes annerledes om forholdet mellom Gud og mennesker. Som eksempler på dette trekker han fram forholdet til alkohol og idrett på den ene siden og troen på helvete og fortapelse på den andre siden. Menneskesynet er blitt mer positivt. Fra å være dominert av at mennesket er syndig og trenger frelse, er det nå mer vanlig å snakke om at ungdommene må ha troen på seg

selv. Gudsbildet har også endret seg. Fra at Gud tidligere kunne bli framstilt som streng og straffende, blir forkynnelsen for barn og unge nå dominert av et positivt gudsbilde. Gud fremstilles som vennlig og empatisk.

Repstad har også redigert boken «Fra forsakelse til feelgood» sammen med Irene Trysnes. I kapittel 5 vises det til forskning av Adam Possami som støtter fremstillingen av en kjærlig Gud og der opplevelser og nære relasjoner står i sentrum (Repstad og Trysnes, 2013, s. 125). Possami hevder at generasjonene som ble født fram til ca. 2000 bl.a. har et nært bånd til foreldrene, er sosialt mobile, er mer tolerante overfor andre religioner, er skeptisk til autoriteter, mer opptatt av narrativer enn dogmer og fokuserer mer på religiøse opplevelser enn på teologisk innhold. Han hevder videre at de yngste i denne generasjonen også er preget av teknologi som ikke fantes tidligere. Denne teknologien har ført til at ungdomskulturen er blitt mer globalisert. Trysnes skriver at disse generasjonene er mer opptatt av å bli elsket enn av å bli frelst. Jeg har ikke sett noen oppdaterte tall på hvor mange ungdommer i dag som er opptatt av frelse, men «Hauge» (1983, s. 53) viser til den svenske undersøkelsen «Tonåringen och livet» fra 1980. 32% av de spurte 9. klassingene svarte at de mente at frelse var viktig eller meget viktig. Forfatteren gir uttrykk for at det var en lav andel, men det er vel grunn til å tro at en tilsvarende undersøkelse i dag ville gitt en enda lavere prosent.

«Krange og Øia, (2005 s. 180ff)» skriver at folk tror mindre enn før. Gudsbegrepet er mindre knyttet til en personlig gud. Gud er kjærlighet eller samvittighetens stemme. Det er opp til den enkelte å velge seg et gudsbilde. Kristendommen er ikke enerådende. Nye og gamle former for tro blomstrer under betegnelsen «new age». Men samtidig er det karismatiske bevegelser som søker tilbake til mer bibeltro tolkninger av den kristne lære. Ung i Norge-undersøkelsen fra 2002 viste at det var et flertall som oppga at de ikke tror på noen gud. Kristendommens budskap har blitt mangetydig og har fått konkurranse. Krange og Øia sammenligner den tiden vi er i nå med den religiøse brytningstiden på 900-tallet.

2.3 Hva kjennetegner ungdomskulturen?

For å få en bedre forståelse for konfirmantenes vurderinger og hvordan de tenker, skal vi nå se litt på hva som kjennetegner ungdomskulturen. Ungdom har ofte blitt beskrevet som en gruppe som er spesielt mottakelige for hva som rører seg i tiden og er dem som raskest tilpasser seg nye trender og moteretninger. «Krange og Øia, (2005, s. 19)» stiller spørsmål om

ungdom og ungdomskultur er i endring og knytter dette til stikkordene individualisering, globalisering, valg, brudd og risiko. De viser til forskjellige sosiologer, bl.a. Ulrich Beck som hevder at nye former for risiko er i ferd med å endre livsbetingelsene (Ibid. s. 94ff). Under industrisamfunnet var økonomi det konstituerende for samfunnslivet, nå vil dette erstattes av risiko og da særlig knyttet til miljøproblemer. I industrisamfunnet viste forskjellene i økonomi seg på de fleste samfunnsområder. Potensielle miljøkatastrofer virker ikke ekskluderende, de rammer alle likt. De tidligere risikoene var individuelle, mens de nå blir globale i og med at en kan risikere at livet på jorden blir utslettet. Han forventer at industrisamfunnets sosiale struktur vil opphøre. Det industrielle fundamentet, med bl.a. sosiale klasser, arbeid og kjønnsroller mister mening og kan derfor ikke lenger gi folk svar på hvem de er eller hva de vil med livet sitt. Dette fører individualisering. Når det som bandt folk til samfunnsstrukturen blir borte, fører det til en større frihet, men også mer uforutsigbarhet.

I tradisjonsbaserte samfunn var endringene mellom generasjonene små. Veien for ungdommene var gjerne staket ut på forhånd. Nå opererer de på mange ulike arenaer og det skjer raske skifter i bl.a. stil, språk og identitet (Ibid. s. 163). Mens identiteten tidligere var gitt nærmest ved fødselen, er den moderne identiteten foranderlig og skiftende.

Det har også skjedd en endring når det gjelder frivillige organisasjoner. De fleste organisasjoner ble opprinnelig dannet av en ideologisk årsak. Nå er det ofte aktiviteten i seg selv som er det viktigste (Ibid. s. 202). Om dette stemmer, kan en spørre seg om det samme gjelder for aktiviteter som kan knyttes til konfirmantundervisning, f.eks. Tensing og Speideren.

Selv om ungdomskulturen er mer preget av individualisering og frihet når det gjelder å «finne seg selv», er det samtidig et press der toleransen for avvik ikke er stor. Om kodene brytes, havner man fort utenfor gjengen (Ibid. s. 225ff). Det henvises til Ottar Hellevik som hevder at ungdom nå er mer opptatt av øyeblikkets behov og ikke tar så mye hensyn til andre. Ungdommene er mer materialistiske og mindre idealistiske enn tidligere.

3 Kapittel 3 Metode

Før jeg presenterer informantene og analyserer svarene deres, vil jeg gjøre rede for hvilken forskningsmetode jeg har brukt og hvilke vurderinger som ligger til grunn. Man skiller i

hovedsak mellom to ulike former for metode, enten kvantitativ eller kvalitativ. Ifølge (Grønmo, 2004, s. 123) er det egenskapene ved dataene som samles inn som avgjør hva som er mest hensiktsmessig. Kvantitative studier benytter data som kan tallfestes i en eller annen form. Kvalitative studier baserer seg på data som ikke kan tallfestes.

I og med at formålet med avhandlingen er å undersøke kateketer og menighetspedagogers oppfatning av begrepet frelse, og hva som er avgjørende for hva og hvordan de underviser om temaet, er det naturlig å benytte kvalitativ metode. For å undersøke hva kateketer og menighetspedagoger tenker, må jeg se på deres virkelighet. Jeg har derfor valgt å bruke empirisk kvalitativ metode. Jeg valgte å gå i dybden og konsentrerte meg om noen få utvalgte informanter. (Postholm, 2010, s. 17) innleder boken sin med å skrive at «å forske kvalitativt innebærer å forstå deltakernes perspektiv.»

For å få et innblikk i hvordan konfirmantlærere tenker og hva som påvirker deres prioriteringer, vurderte jeg det som formålstjenlig å prøve å sette meg inn i deres arbeidsbetingelser. Jeg har hatt som mål å få innblikk i dette gjennom intervjuer av noen få utvalgte informanter. For å forstå informantene, er det behov for å gå i dybden og man kan derfor ikke ha veldig mange respondenter. For å finne aktuelle intervjuobjekter tok jeg kontakt med KUFO (fagforeningen Kirkelig Undervisningsforbud) og spurte om å få tilgang til deres medlemslister. Jeg fikk tilsendt en liste over medlemmer hvor navnene var tatt vekk, men kjønn og alder var oppgitt. Ved å velge denne fremgangsmåten kunne jeg sikre at utvalget av informanter ble tilfeldig, men likevel representativt. Fra denne listen valgte jeg ut fem informanter av begge kjønn og av ulik alder. Jeg valgte å intervju informantene fysisk på deres arbeidssted for at det skulle være enklest og så naturlig for dem som mulig. En fordel med å intervju dem på denne måten i motsetning til f.eks. at de svarte på et spørreskjema, er at en kan ha dialog og lettere komme med tillegsspørsmål eller avklare misforståelser. Informantene hadde også direkte tilgang til sine undervisningslokaler og kunne vise meg disse og de hadde også eventuelt mulighet til å kunne sjekke undervisningsplaner og annet dersom de følte behov for å støtte seg til det. Selv om respondentene har felles referanserammer, kan virkelighetsoppfatningen deres være forskjellig. Dette vil eventuelt komme frem når jeg presenterer funnene og analyserer dem. Jeg har valgt en fenomenologisk tilnærming. (Ibid. s. 41ff). Jeg vil forsøke å få innsikt i hvilken oppfatning informantene har av begrepet frelse og hva som har påvirket denne.

Under intervjuene benyttet jeg meg av taleopptak på min mobiltelefon. Da kunne jeg ha full oppmerksomhet på informantene og slapp å konsentrere meg om å notere ned svarene. Taleopptakene ble senere konvertert til tekst ved å bruke det nettbaserte programmet Microsoft Azure. ([Tale til tekst – oversettelse av lyd til tekst | Microsoft Azure](#)). Jeg redigerte denne teksten og tok vekk navn, dialektuttrykk og annet som var nødvendig for å sikre anonymisering. Et annet grep jeg har gjort for å sikre anonymisering, er at jeg ikke identifiserer kjønn til informantene. Jeg bruker derfor f.eks. «hen» konsekvent som personlig pronomen istedenfor han/hun.

I tillegg til å intervju kateketer og menighetspedagoger, vil jeg se på hvordan ulike teorier og tidligere forskning har forstått begrepet frelse. Når jeg skal analysere svarene fra informantene og se disse i sammenheng med teorien, kan jeg velge ulike innfallsvinkler. Om man tar utgangspunkt i en teori og vil teste på informantene om den stemmer, benytter en deduktiv tilnærming (Grønmo, 2004, s. 37). Man kan også velge å ta utgangspunkt i de empiriske dataene som kommer fram i undersøkelsen. Om man velger å legge særlig vekt på tolkningen av svarene fra informantene og utleder en teori eller konklusjon ut ifra dem, kalles det en induktiv metode. Begge disse metodene har begrensninger og svakheter i forhold til det jeg ønsker å undersøke. En deduktiv tilnærming ville krevd et stort utvalg og det ville vært lite rom for nyanser og detaljer. Svakheten ved en induktiv metode er at den underliggende strukturen eller situasjonen ikke tas med i bildet. Det blir veldig mekanisk og selv om man finner en sammenheng eller et mønster hos informantene, vil ikke dette forklare de bakenforliggende årsakene. (Alvesson og Sköldberg, 2008, s. 54-56).

Men det finnes også et tredje alternativ som har elementer både fra induktiv og deduktiv metode. Dette kalles abduktiv tilnærming. Denne metoden innebærer at ett enkelt tilfelle tolkes med utgangspunkt i et tenkt mønster eller teori som kan forklare det aktuelle tilfellet, dersom mønsteret er riktig. For å styrke denne tolkningen må en undersøke flere tilfeller. Ut ifra det en finner vil teorien bli påvirket av de ulike tilfellene. Dette kan også sammenlignes med hermeneutikk, der helheten i en tekst forklarer de ulike delene og de enkelte delene til sammen forklarer helheten. Ved å benytte denne metoden håper jeg å oppnå en forståelse for hvordan informantene tenker og handler. Dette vil forhåpentligvis resultere i en best mulig analyse, som igjen kan føre til gode forslag til hvordan en bør undervise om frelse for konfirmanter i 2022.

Jeg hadde på forhånd laget en intervjuguide. Denne fulgte jeg ganske konsekvent, men noen ganger var det naturlig å komme med oppfølgingsspørsmål og kommentarer. Intervjuene startet med at jeg ba informantene om å fortelle om konfirmanntarbeidet i menigheten. Så spurte jeg om deres bakgrunn og motivasjon for å jobbe med konfirmanter. Jeg ville også vite hvilken kunnskap og holdninger konfirmantene hadde med seg fra før og hvordan dette ble møtt av konfirmantlærerne. Når det gjelder spørsmålene om frelse, så delte jeg dem i tre kategorier: Konfirmantlærernes forhold til frelse, frelsens plass i konfirmantundervisningen og om hvordan de oppfattet at konfirmantene forholdt seg til frelse. Det varierte hvor mye de ulike informantene svarte, og intervjuenes lengde var fra en, til en halv time.

3.1 Utvalg og rekruttering

For å få svar på hvordan konfirmantene tenker om frelse, kunne jeg valgt å intervju et utvalg av dem. Det var min opprinnelige plan, men etter å ha vurdert dette en stund, kom jeg fram til at det kunne bli vanskelig å finne egnede informanter. Om jeg brukte mine egne konfirmanter, er det en risiko for at de hadde svart det de trodde jeg ville at de skulle si og ikke det de mente. Jeg vurderte også at det ville være vanskelig å rekruttere informanter fra andre menigheter. Hvordan skulle jeg finne et representativt utvalg og hvordan skulle jeg motivere dem til å stille opp? I tillegg vurderte jeg at også ved å intervju ukjente konfirmanter kunne resultatet blitt at de svarte noe annet enn det de egentlig mente.

Jeg kom derfor fram til at det var en bedre strategi å intervju kollegaer. Om min antakelse om at konfirmantene har et uavklart forhold til hva frelse innebærer stemmer, vil det i forlengelsen av dette være naturlig å hevde at kateketer og menighetspedagoger, som har jevnlig samlinger med konfirmantene over en lengre periode, har stor mulighet til å påvirke deres forståelse og oppfatning av temaet. Jeg ønsket derfor å intervju fem kateketer/menighetspedagoger om deres oppfatning av begrepet frelse. Vil den enkeltes oppfatning av begrepet prege måten det undervises på og hvor stor plass det får, eller forholder de seg nøytral i forhold til planer lokalt og nasjonalt? Hvis det er ulik forståelse av begrepet frelse hos informantene, vil den da eventuelt være avhengig av kjønn, alder, bakgrunn eller menighetstype? Jeg vil undersøke hvilken bakgrunn informantene har, hvilken motivasjon de har for å jobbe med konfirmanter og hvordan konfirmantundervisningen er lagt opp. For å undersøke hva de tenker om frelse, vil jeg spørre om hva de legger i begrepet,

hvordan de underviser om det og hvor viktig temaet er i forhold til andre temaer i undervisningen.

Antallet informanter er litt tilfeldig, men jeg ønsket mange nok til at de representerer en bredde, samtidig som det ikke ble for mange med tanke på datainnsamling og analyse av materialet. For å gjøre utvalget mest mulig representativt har jeg valgt personer av begge kjønn, av ulik alder og erfaring. Et annet utvalgskriterium var at jeg ønsket informanter som var ansatt i ulike menighetstyper. Jeg har derfor ikke brukt et tilfeldig utvalg. Et resultat av utvelgelsen er at jeg har kjennskap til informantene fra tidligere og har truffet dem i faglige sammenhenger. Jeg er bevisst på at dette kan ha hatt innvirkning på kommunikasjonen, både positivt og negativt. Når det gjelder tolkning og analyse av svarene fra informantene, har jeg lagt vekt på å være så objektiv som mulig og har tilstrebet å ikke tillegge dem meninger, holdninger og oppfatninger som det ikke er dekning for. For å legge til rette for at informantene skulle kunne svare åpent og ærlig, var det viktig å understreke for dem at de skulle anonymiseres. For å ivareta anonymiteten har jeg utelatt stedsnavn, navn på personer eller andre opplysninger som kan bidra til gjenkjenning. Sitatene er også omformulert til bokmål. Informantene fikk alle tilsendt et informasjonsskriv om prosjektet før intervjuet ble gjennomført, hvor det bl.a. ble henvist til at prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) og de ble gjort oppmerksom på at de senere kunne trekke seg fra prosjektet dersom de ønsket det.

4 Kapittel 4 Analyse

4.1 Presentasjon av informantene

Jeg har intervjuet fem informanter, tre menn og to kvinner. De har ulik alder, erfaring og bakgrunn og menighetene de jobber i er også ulike. Informant 1 er i femtiårene. Hen har lang erfaring og fikk sin første stilling med ansvar for konfirmanter på midten av 90-tallet. Den stillingen hadde informanten kort tid, før flytting til en annen kant av landet førte til ny jobb og menighet. Siden da har informanten hatt samme stilling og har derfor mesteparten av sin arbeidserfaring derfra. Menigheten er preget av villabebyggelse og en befolkning med god inntekt og utdanning i forhold til gjennomsnittet. Informanten vokste opp i et miljø der det var et sterkt skille mellom dem som gikk på samfunnshuset og dem som gikk på bedehuset, eller som hen selv beskriver det: «hedningenes hus og frelsens hus og alt det midt imellom her det

fantas ikke.» Familien var også splittet, faren var ikke troende, mens moren var kristen. Selv var informanten rotløs og det var vanskelig å velge side.

Informant 2 er ca. ti år yngre enn informant 1. Hen har jobbet i to ulike menigheter, ca. like lenge i begge to. Nåværende menighet er typisk «drabantby» med hovedvekt på blokker og rekkehus. Informant 2 har også sin bakgrunn fra bedehuset, men familien gikk ofte på gudstjenester i kirken. Hen oppgir også at mange leirer i oppveksten har satt spor og at karismatiske miljøer var viktige i ung-voksen alder.

Informant 3 er på samme alder som informant 2, men har bare jobbet i én menighet og har vært der ca. 10 år. Denne menigheten er relativt ung, ligger i et område med mye utbygging og er preget av stor grad av frivillighet og dugnadsinnsats. Hen har hele sin kristne bakgrunn fra Den norske kirke og har engasjert seg fra ung alder i ulike aktiviteter. Informanten har også vært leder for mange av disse aktivitetene.

Informant 4 er blant de eldste av informantene, men har halve arbeidslivet sitt utenfor kirken, som lærer. Oppvekstmiljøet var mye preget av bedehuskulturen, men det var like naturlig for familien å gå i kirken. Hen deltok mye på ulike typer arbeid for barn på bedehuset og søndagsskolen i kirken.

Informant 5 er den yngste av informantene og er også den i utvalget som har minst erfaring. Hen har vokst opp i en ikke-kristen familie, men fikk en grei opplæring i den kristne troen og ble ikke forhindret i å delta på aktiviteter. Men først i konfirmantalden ble informant aktiv i kirke og bedehus. Det var i starten mest bedehus, men etter hvert ble det mer KFUK/M. Menigheten hen jobber i har drabantbypreg med mange blokker, men også mer landlig med en god del eneboliger.

4.2 Generelle vurderinger av hvordan informantene tenker om frelse

Etter å ha intervjuet 5 informanter, ser det ut til at selve ordet «frelse» ikke har stor plass i konfirmantundervisningen. Begrepet omtales i mange ulike sammenhenger, men ikke som et spesifikt tema. Det kommer fram i forbindelse med f.eks. undervisning om dåpen eller gjennom bibelfortellinger som f.eks. liknelsen om den bortkomne sønnen. Men flere av informantene gav også inntrykk av at det var vanskelig å formidle til konfirmantene at de trenger frelse. Informant 2 sier det slik: «Og så er det vanskelig fordi at den der connection

med syndefullt liv og sånt den tror jeg kan være litt krevende å på en måte catche da på rett måte for en ungdom i dag. Derfor blir det jo mer fokus på det med at vi trenger nåden da. Og den nåden den gir oss håpet vårt sant. Ja, og den vasker oss rein på en måte. Altså vi bruker litt i sånne... Men det å snakke veldig om at vi trenger det fordi at ellers så kan du faktisk gå fortapt, ja det er veldig sjelden at jeg er så tydelig der altså».

Informant 1, som er den eldste av informantene og den av informantene med mest erfaring, svarte at både måten hen underviser på og temaene hen tar opp har forandret seg fra starten og fram til i dag. «Og der tror jeg at jeg i fra å liksom har snakket om Johannes 3,16 til at jeg nå, hvert fall i stor grad bruker dåpen som innfallsvinkel. Ja når jeg bare skulle se her, hva jeg har holdt på med opp igjennom og nå, så ser jeg jo at det er dåpen jeg liksom tyr til. Der skapes det noe nytt. Den er en hellig handling, så som utøver det vi tror, som vi kan se, som vi kan gå tilbake igjen til og se. Ja, jeg er døpt. Og har måtte ta meg selv i å tenke. Å ja. Å ja, så første påskedag da hva skjedde da? Og hva med liv og død og Himmel og Helvete. Og ja, det, den vekten har nok gått i favør av nytt liv i dåpen.»

Informant 2 svarer også at hen sjelden bruker begrepet frelse i konfirmantundervisningen, Det er interessant å merke seg at hen foretrekker å bruke et annet religiøst begrep, nemlig nåde: Informant 2: «så tenker jeg at det er jo umulig å skille fra nåde begrepet da? Og det synes jeg er masse lettere å snakke om enn frelse.» Meg: «Du liker nåde som begrep bedre enn frelse?» Informant 2: «Ja når jeg så det du sendte meg om dette med frelse, så måtte jeg gå litt i meg selv. Og så tenkte jeg at oi det er sjeldent jeg bruker egentlig det ordet. Jeg snakker veldig mye mer om nåden da. Og det kan hende.., jeg har tenkt litt på at det kan hende at min bakgrunn hindrer meg litt i å bruke det ordet.»

Både informant 1 og 2 har vokst opp med bedehuskultur og indremisjonen og uttrykker at dette har satt spor. Det ser ut til at de unngår å bruke begrepet «frelse» fordi det vekker assosiasjoner og minner fra oppveksten som de ønsker å distansere seg fra. Når informant 1 snakker om temaet, knytter hen det oftest til dåpen, som er en ny start og som en stadig kan gå tilbake til. Informant 2 bruker også begrepet i forbindelse med dåp: «fordi at er det frelse så er det liksom ok du frelser eller ikke hva? Ikke sant, er du innenfor, er du utenfor sant, mens jeg opplever at nådebegrepet det er masse sånn videre, det kan romme livet på en annen måte enn frelsen, frelsesordet gjør da. Så i konfirmantsammenheng, så bruker jeg egentlig ganske

sjelden det ordet. Jeg bruker det av og til, for eksempel når vi har om, ja har om dåpen. Da vil jeg nok si ordet frelse, men da er det mer sånn i en sånn forklaring, at det er dette vi på en måte... dette er kanskje det vi kaller for frelse, det at man blir født på ny, ikke sant? Og at det, det er mer sånn jeg snakket om det da, og ikke underviser direkte om frelse. Da vil jeg heller undervise om nåden. Så. Men frelse er jo, det er jo et fantastisk begrep som vi ikke må slutte å bruke, eller det ville jo vært utrolig trist, så jeg har tenkt litt på det når jeg fikk den mailen der.» Her ser vi at informant 2 egentlig ønsker å bruke begrepet, men velger å heller bruke begrepet «nåde» fordi hen oppfatter det som mer positivt og inkluderende.

Informant 3 har en litt annen bakgrunn enn 1 og 2. Hen har sin bakgrunn fra barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke og var ikke knyttet til verken bedehuset eller kristne organisasjoner i oppveksten. Når jeg spurte om hva hen tenker om fortapelsen, svarte hen: «Em for å være helt ærlig, så tenker jeg at det overlater jeg til Gud hvis det finnes noe fortapelse. Det er ikke sånn at jeg går rundt og bekymret for folk her i verden. Det vet jeg at noen er, liksom redd for noen dør at de skal gå fortapt, så jeg tenker at man må være sikker på at man selv blir frelst. Jeg tenker at fortapelsen, jeg synes det er et litt sånn voldsomt ord. Jeg har opplevd veldig lite sånn forkynning der det har vært snakk om sånn frelse og fortapelse altså. Det er kanskje derfor jeg ikke har det så mye sånn... Jeg kjenner mange som har veldig dårlige opplevelser med at det vært mye snakk om det da, men jeg har aldri vært på sånne steder selv. Men jeg tenker at Gud ikke tvinger noen til å være sammen med han, og at fortapelse er der Gud ikke er.» De fleste informantene snakker om frelse i forbindelse med dåpen, men informant 3 (og informant 2) bruker begrepet også i forbindelse med nattverd: «litt forskjellige sammenhenger, for eksempel med nattverd, så snakker vi om det med løsepenge for oss at dette her. Og så har vi det med... ikke veldig sånn tydelig på en måte - alle trenger frelse liksom, men jeg vil si at vi bruker kanskje andre ord sånn at vi tror vi trenger det Gud har å gi.» Informant 3 bruker altså heller ikke ordet frelse, men erstatter det med andre ord og uttrykk. Men i motsetning til informant 1 og 2 bruker hen Joh. 3,16 aktivt i undervisningen: «Men så bruker vi Johannes 3,16. da gjør vi sånn at de bytter ut sitt navn i verden. Sant, så høyt jeg elsket så for å liksom viser at det gjelder de også.» Er det sånn at de på en måte skal lære dette? «Nei, vi har ikke, de skal ikke pugge det, men jeg har liksom tatt det fram. Og så sier vi det sammen høyt, og så sier de det med sitt navn istedenfor.» Informant 5 bruker også Joh. 3,16 på den måten.

Informant 4 er kanskje den av informantene som snakker minst om frelse med konfirmantene, men samtidig den som er mest konkret om frelsens betydning for livet her på jorden: «jeg tenker ikke i hovedsak på sånn det med etter døden-opplegg. Det er ikke det jeg først og fremst forbinder med det. Jeg tenker mer på det å være løsrevet fra det som er vanskelig i verden, eller det som tynger oss ned, og det som kan være bindende og ødeleggende da i verden, at vi er liksom på en måte løftet ut av det.»

Det som mest skiller informant 5 fra de andre er hvor tydelig synd blir knyttet til frelse: «Frigjøring, kanskje løsrivelse. Det å bli satt fri. Fri fra synd, fri fra det gamle livet».

4.3 Hvilke varianter av frelse finner jeg hos informantene?

Frelse er et vidt begrep som kan forstås på ulike måter. Jeg skal i det følgende se på hvilke forståelser av frelse jeg finner hos informantene. Jeg vil nå gå fra mer generelle funn til å se nærmere på om de vektlegger ulike sider ved frelsesbegrepet. For å undersøke dette, spurte jeg dem om hvordan de oppfatter begrepet frelse. Jeg spurte dem også om hvordan de forholder seg til fortapelsen og hvordan de tolker Joh. 3,16. For å få et inntrykk av hvordan deres syn på frelsen vises i praksis, spurte jeg også om de kunne komme med eksempler på hvordan de snakket med konfirmantene om frelse. For å skille mellom de ulike syn på frelse, har jeg tatt utgangspunkt i Hegstads kategorisering (se 2.9). I tillegg til dette vil jeg ta med et avsnitt om andre aspekter ved frelse som går på tvers av inndelingen til Hegstad, jfr. 2.1.4.

4.3.1 Frelse i betydningen skyld-oppgjør

Den første kategorien gjelder skyld-oppgjør. Mennesket er syndig og trenger tilgivelse. De informantene som uttrykte denne forståelsen av frelse, var samtidig klar på at de synes det er vanskelig å formidle dette til konfirmantene.

Informant 3 og 4 nevner ikke denne kategorien overhode. Om det skyldes at de ikke kom på det da de ble spurt, eller om de bevisst unngår denne kategorien, er usikkert. Jeg spurte ikke spesifikt om hvordan de forstår synd og om de har det som tema i konfirmantundervisningen.

Det kan se ut som om Informant 1 har en oppfatning av at denne kategorien er den tradisjonelle forståelsen av begrepet: «Ordet, altså det der å bli omvendt til å være kristen til, altså i frelst fra synd, frelst fra et eller annet, blir ikke, altså, jeg bruker det akkurat i den dåps... Hva skjer?». Men velger likevel å legge liten vekt på denne betydningen. Informanten

oppgir å ikke bruke begrepet i den betydningen, men bruker det som en forklaring på hva som skjer i dåpen. I et annet sitat hevder hen at ordet frelse i betydningen skyld-oppgjør ikke kommuniserer: «i nittennittiseks, så brukte jeg kanskje ordet frelse, og det ga gjenklang. De visste i hvert fall at det var noe som hadde med kristendommen og gjøre, og at det hadde med påsken og frelst fra synd og vi er dårlig i oss selv og nå er frelsen en gave.» Her skinner det gjennom at informantene også har negative erfaringer knyttet til frelse fra synd.

Informant 2 har også sitater som tyder på en forståelse av frelse i betydningen skyld-oppgjør: «fordi at det handler om å på en måte å få reine klær.» Selv om det neste sitatet egentlig er en del av svaret på spørsmålet om fortapelsen, viser det at informantene mener at omvendelse er viktig: «altså vi er jo kalt til omvendelse, ikke sant?». Men som informant 1, legger heller ikke informant 2 vekt på denne betydningen av frelse i konfirmantundervisningen. På spørsmålet om på hvilken måte begrepet frelse kommer fram i konfirmantundervisningen, svarer informant 2: «Det jeg tror kommer mest fram, det er ikke det der med å vende om eller det at du må ta et valg eller at du er på ville veier og så videre. Derfor må du bli frelst. Men det er mer en sånn bekreftelse av den troen som allerede gjerne er der.» Som informant 1, argumenterer informant 2 med at budskapet om frelse fra synd er noe dagens konfirmanter har problemer med å relatere seg til: «Men jeg tror jeg stiller meg litt spørsmål med om den måten å tenke på, at den er litt sånn gammeldags. Før var jo syndsbegrepet mye mer framme, sant. I hvert fall i de kretsene jeg gikk i hvert fall, så var det mye mer fokus på dette her med at du må jo ha nåden på grunn av at du er syndig og sånt. Det var jo kjempetydelig, sant. Men den tanken tror jeg er veldig fjern fra konfirmanter i dag. Så hvis vi sier at, ja du er så syndig at du må ha nåde liksom. Så lurer jeg litt på hvordan de vil relatere seg selv til det. Jeg tror ikke det er en del av deres tankesett engang.»

Informant 5 forbinder frelse med synd, men ikke spesifikt til frelse i betydningen skyld-oppgjør: «Vi har ikke frelse som eget tema, men det kommer selvfølgelig når vi snakker om synd.»

4.3.2 Frelse i betydningen trelldom-frigjøring

Den andre betydningen av frelse er kategorien trelldom-frigjøring. Mennesket er bundet og trenger å bli satt fri. Alle informantene refererer til denne betydningen og de fleste henviser også til opprinnelsen av ordet frelse, nemlig «fri hals». Informant 1: «Før så var det knyttet til

en slave som fikk halsbåndet sitt av og at nå er det knyttet til dåpen... har jeg brukt det som er sånn: Ja, her skjer det! Og dåpen som den der synlige pedagogiske lure handlingen som Gud ville at vi skulle ha de gangene vi kom til å tenke, hæ! Jeg vet ikke, tror jeg, kan jeg tro, hvem er jeg? Frelse altså den er gaven. Det er gave. Og frelse er dette å være fri, å gå fri. Og opplever seg fri. Og har vel ikke knyttet det så veldig mye til denne å bli reddet ut fra Helvetes klør og makt og sånn.». Informant 1 refererer mye til dåpen, men relaterer det ikke bare til trell-dom-frigjøring, men også til liv og død, som vi skal se i neste avsnitt).

I tillegg til dette med fri hals, refererer informant 2 til nattverden og nattversoblaten som et pengestykke som kan kjøpe oss fri: «hvis jeg for eksempel skulle ha undervist om dette her, så ville jeg nok grepet tak i dette fra den norske middelalderen, begrepet med fri hals. At du blir fri, du får frihet. Du blir satt i frihet da. Kanskje brukt nattverdoblatten som pengestykke, bilde for å symbolisere frelse. Så det er det jeg legger i... Ja begrepet frelse, det er jo dette å få, bli satt i en annen sammenheng. Det er jo å få livet sitt omsluttet av nåden da. Jeg tror det må bli noe sånn og så litt sånn mer konkret vise til dette her. Rundt halsen, sant, ja, fri hals og pengestykket.»

Dette bildet bruker også informant 3: «og da kommer det jo fram i litt forskjellige sammenhenger, for eksempel med nattverd. Da snakker vi om det med løsepenge for oss.»

Informant 4 utdyper litt mer enn de andre hva frigjøringen dreier seg om: «Det er jo å bli fri fra noe da, så jeg tenker jo. For min egen del så handler det litt om det å,, jeg tenker ikke i hovedsak på sånn det med etter døden-opplegg. Det er ikke det jeg først og fremst forbinder med det. Jeg tenker mer på det å være løsrevet fra det som er vanskelig i verden, eller det som tynger oss ned, og det som kan være bindende og ødeleggende da i verden, at vi er liksom på en måte løftet ut av det.» Også informant 4 refererer til «fri hals»: «Ja, hvis jeg skal bruke det ville jeg snakket om at dette handler om at du ikke er slave lenger og fri hals, som dette kommer fra.»

Informant 5 nevner også løsrivelse: «Frigjøring, kanskje løsrivelse. Det å bli satt fri. Fri fra synd, fri fra det gamle livet.» På spørsmål om hvordan informant 5 snakker til konfirmantene om frelse svarer hen: «Jeg trekker ofte frem Guds kjærlighet, som ja det sterkeste argumentet jeg har for frelsen. Det går jo igjen gjennom hele Bibelen, helt fra start til slutt. Det med Guds kjærlighet, og ja, i Guds kjærlighet så har han frelst oss og satt oss fri og valgt å dø for oss.»

4.3.3 Frelse i betydningen liv og død

Den tredje kategorien frelse kretser om liv og død. Før jeg begynte å jobbe med avhandlingen, var denne betydningen av frelse kanskje den jeg var mest nysgjerrig på. I min egen konfirmantundervisning har alltid den lille Bibel, Joh.3,16 vært sentral. Ville dette bibelverset og betydningen av frelse som redning fra åndelig og fysisk død være like sentral hos informantene? Jeg stilte dem derfor spørsmål om hvordan de tolket dette bibelverset. Det viste seg at informantene svarte ganske ulikt på dette. Informant 1 bruker ikke Joh. 3,16 i konfirmantundervisningen: «Ja, jeg tror rett og slett nå, så tolker jeg det innenfor dette, som et metaforisk begrep. Jeg greier ikke bruke det sånn: Dette er den lille Bibel, hvis dere har forstått dette så har dere forstått alt. Men om det er min egen historie som gjør det, eller det er samtiden, det vet jeg ikke, men det er faktisk sånn det er.»

Informant 2 beskriver verset som et håpsvers: «Så jeg tolker det der, at det er et håpsvers mer enn at det er et vers som på en måte sånn OK, hvis du ikke tror sånn og sånn, så havner du i fortapelsen. Så jeg vil nok tolke det mer i den retningen at Gud kom til verden for at vi skulle få ha det håpet, ja og ha evig liv. Som er godt og der i det evige perspektivet sant, at tårene skal bli tørket av fra våre øyne sant, og at det er den håpsdimensjonen om det å ha det godt. Mye mer det enn å havne i fortapelsen, da.» Joh. 3,16 er sentralt i konfirmantundervisningen til informant 2: «Vi har nok ikke som mål at de skal lære seg det utenat. Men de klarer ikke å gå gjennom konfirmanttiden her uten å høre det en del ganger. Vi har jo alltid disse her Dagens bibelord på interessegruppesamlinger eller ja, andre ting så bibelverset kommer de borti i løpet av året da.»

Informant 3 legger vekt på første delen av verset: «at for ja den første delen, for så høyt har Gud elsket verden, ikke sant? Ja, det er jo på en måte det grunnleggende. Jo, på en måte at han er god på en måte. Den som er god, som vil det gode som vil gi liv, og ikke er så streng, er mitt utspill i hvert fall. Ja, det tenker jeg fortsatt at det er på grunn av Guds kjærlighet, at vi kan få evig liv.» Også informant 3 bruker det aktivt i undervisningen: «Vi skal ikke pugge det, men jeg har liksom tatt det fram og så sier vi det sammen høyt. Og så sier de det med sitt navn istedenfor.»

Informant 4 nevner ikke dette med evig liv, men legger vekt på at det er gratis for dem som tror: «At, mest av alt er dette er noe som er helt gratis. At det er ikke noe som kreves av oss, annet enn at ja, Jesus gjorde det som skulle til for alle. At du trenger bare å tro da.»

Informant 5 tolker ikke Joh.3,16 spesielt i forhold til liv og død, men er tydelig å at det er et vers som blir brukt aktiv i konfirmantundervisningen fra start til slutt. Som informant 3 personliggjør informant 5 verset ved at «verden» blir byttet med navnet på konfirmantene: «Det er jo et vers som jeg bruker fra første samling konfirmantene har, til ja den siste samlingen vi har før de blir konfirmert. Og ofte så personifiserer vi verset, vi bytter ut verden med navnet på en konfirmant, for eksempel for å gjøre en litt mer personlig og vise at, ja, det gjelder faktisk alle, og du kan gjøre så personlig du vil og så lenge man tror, så er man frelst og det ja, troen er nok ja.»

Flere av informantene framhever dåpen når de snakker om frelse, og da gjerne i betydningen liv-død. Informant 1: «OK, mine foreldre brakte meg til dåp. Nytt liv, en ny forståelse av hva dette livet innebærer med Jesus. Skjedde det. Og så har det måtte bli nok for meg. Og det er vel kanskje det jeg har formidlet videre til konfirmantene og bevisst eller ubevisst. Her er det litt sånn før og etter.» Informant 2 bruker ikke ordet «frelse» så mye, som regel blir det erstattet av «nåde», men gjør det i forbindelse med dåpen:» Jeg bruker det av og til, for eksempel når vi har om dåpen. Da vil jeg nok si ordet frelse, men da er det mer sånn i en sånn forklaring at det er dette vi på en måte kaller, dette er kanskje det vi kaller for frelse det at man blir født på ny, ikke sant?» Informant 4 refererer også til dåpen, men uten å knytte den til frelse i betydningen liv-død: «Altså det nærmeste vi kommer er at vi snakker om dåpsløftet og at det gjelder hele livet, og at du aldri går alene og den type ting da. Men ingenting sånn om fortapelse eller evig liv.» Informant 5 viser også til dåpen, men uten å legge spesielt mye vekt på det: «Og så er det jo knyttet inn i mange av de temaene vi har, dåp og nattverd og ja.»

4.3.4 Frelse i betydningen løgn og sannhet

Den fjerde kategorien av ulike betydninger av frelse, refererer Hegstad til som løgn og sannhet. Frelse er å lære sannheten å kjenne. Det ser ut til at denne måten å tenke om frelse er ganske fjern for informantene. Jeg fant ingen sitater som peker direkte på denne betydningen. Jeg stilte åpne spørsmål om hvilken oppfatning de har om frelse og hvordan de tenker rundt temaet. Om jeg hadde spurt spesifikt om løgn og sannhet, så er det mulig at jeg også hadde

funnet tydeligere spor av denne forståelsen. Men jeg fant uttalelser fra informant 1 og 4 som kan assosieres med denne forståelsen av frelse. Informant 1: «så du må faktisk reflektere litt og tenke litt og finne ut av dette, hva som er sant for meg. Og da blir jo dette for meg, så kan jeg snakke om andres dager, som da tenker annerledes. Så vi vil jo... For eksempel det at jeg nå sier høyt at jeg tenker at Bibelen er en metaforisk sannhet. Ja det er jo ikke noe lett å snakke om til alle, men det er veldig sant. Da kan jeg holde på litt til fordi at da har jeg snakket sant om det jeg tenker om Bibelen i 2022. Og da blir de fortellingene, enten det er fotvaskingen eller Sakkeus. eller den barmhjertige samaritan. De blir altså.. det er jo fortellinger som står seg. Gud som skaper, nei ikke på 7 dager, men er en del av skaper.. altså han har skapt og han skaper. Og vi er mennesker som er i en særstilling knyttet til han.» Dette sitatet viser også at informant 1 knytter frelse til den siste kategorien, relasjonen menneske-Gud. Informant 4 viser til at konfirmantene stiller spørsmål om kristendommen kan være sann: «de sier at det er litt vanskelig å tro på dette, fordi at jorda er jo ikke 6000. Ja, hvordan kan de da tro på noe som helst sånt, og da møter vi det med å prøve å forklare. Så av og til svarer vi helt ærlig på ting, har noe såne runder med der vi svarer på det de spør om. Da prøver vi å forklare dette med at Bibelen er en annen type litteratur enn mange andre bøker.»

4.3.5 Frelse i betydningen relasjon menneske-Gud

Den femte kategorien av frelse er relasjonen menneske-Gud. Relasjonen som ble brutt på grunn av synd blir gjenopprettet ved troen på Jesus. Mennesket kan da bli forsonet med Gud og ha fellesskap med ham. Informant 1 er opptatt av denne dimensjonen av frelse: «Vi er knyttet til han, vi som ønsker å tro.» Følgende sitat viser at denne forståelsen av frelse kanskje er det som betyr mest for informanten nå: «jeg merker at kjernen for meg kanskje mer at Gud er relasjon, at Jesus viser oss: Vi er hans hender og føtter. Jeg var sulten, du gav meg mat. At det er der mer kjernen ligg for meg når jeg skal formidle enn i: Du er frelst fra syndens mørke. Fordi at vi er her nå, og skal snakke inn i vår tid.» Informant 2 svarer egentlig på et spørsmål om fortapelsen her, men sitatet viser at fellesskap (tilhørighet) er viktig: «Vi blir kjøpt fri fra noe, vi får en ny tilhørighet når man blir frelst da.» Legg merke til at samme sitat også viser til kategori 2 av betydningen av frelse, trelldom-frigjøring. Informant 3 og 4 er de to som gir mest generelle svar, men begge viser at frelse som relasjon er viktig for dem. Informant 3: «Vi bruker ofte den store fortellingen og det der med det korset, broen. Ja, så vi bruker de tingene og sier, men vi har nok mest fokus på at Gud vil ha kontakt med oss. At det skjer

gjennom Jesus.» Informant 4: «Altså det nærmeste vi kommer er at vi snakker om dåpsløftet og at det gjelder hele livet, og at du aldri går alene og den type ting da»

4.3.6 Andre aspekter ved frelse

Informantene sa ikke så mye om hvem som blir frelst og hva som skal til for å bli frelst, men noe kom likevel fram da jeg spurte om de hadde hatt noen sterke åndelige opplevelser. Informant 1: «Jeg må tro ellers.. Eller det er bedre å ha rett enn å ta feil. Det er bedre å tro enn å ikke tro. Jeg må tro heller, så det blir å tro eller la være å tro, det bedre å være rett enn å ta feil, for her kan det gå strake veien til Helvete hvis ikke.» Informant 3, sa følgende da jeg spurte om Joh. 3,16: «Og så selvfølgelig hver den som tror på ham, sant. Hva vil det si og tro? Det jeg synes er litt sånn vanskelig spørsmål på en måte. Jeg tenker så enkelt at den som sier at han tror på Jesus er kristen. Og så er det selvfølgelig disse som ikke kan si det på grunn av funksjoner og som ikke... de kan være kristen de også på en måte». Dette sitatet tenker jeg også er veldig relevant i forhold til spørsmålet om vi skal regne ureflekterte konfirmanter som «utenfor eller innenfor» frelsen.

Når starter virkningen av frelsen? Informant 1 er tydelig på at den starter ved dåpen: «det er dåpen jeg liksom tyr til. Der skapes det noe nytt. Den er en hellig handling, så som utøver det vi tror, som vi kan se, som vi kan gå tilbake igjen til og se. Ja, jeg er døpt.» Men i oppveksten fikk informantene høre at dette ikke var nok: «Frelse holdt ikke bare en gang. Det måtte skje hver dag. Omvendelse, det var en gave, og det var nåde, men her skulle ytes og jages etter erfaringer for at de skulle holde, så jeg var evig jakt etter erfaringer som viste at jeg var en del av frelsen og nåden og at Gud så meg og var glad i meg. Altså, det har vært, ja et sånt evig tema i livet mitt helt til det bare ble nok.» Denne erfaringen har preget informant 1 og har ført til en mer ensidig vektlegging på frelse i dåpen. Informant 3 nevner ikke dåpen spesifikt, men har regnet seg som frelst og kristen hele livet: «Jeg tenker at jeg alltid har vært kristen på en måte, men så har jeg noen opplevelser som jeg føler har vært litt sånn bekræftende.»

Det var ikke så mange av informantene som knyttet frelse til evig liv. Men det ble aktualisert da jeg spurte om hvordan de tolket Joh. 3,16. Informant 2: «at Gud kom til verden for at vi skulle få ha det håpet, ja og ha evig liv. Som er godt og der i det evige perspektivet sant, at tårene skal bli tørket av fra våre øyne sant, og at det er den håpsdimensjonen om det å ha det godt.» Selv om flere av informantene fortalte at de i oppveksten hadde hørt forkynnelse som

advarte mot fortapelsen, var den ingen av dem som la vekt på dette aspektet eller frelse som det å få evig liv når de underviste konfirmanter sine. Informant 4: «Jeg tenker ikke i hovedsak på sånn det med etter døden-opplegg. Det er ikke det jeg først og fremst forbinder med det.» Det ser likevel ut til at informant 4 er opptatt av dette, men unnlot å ta det opp med konfirmanter fordi at det var vanskelig å kommunisere og ønsket heller ikke å skape frykt. Informant 4: «Jeg prøver å komme inn på at dette er ting som folk har litt forskjellige meninger om, altså noen mener dette og noen sånn. At vi er litt sånn åpne med det. For jeg vil jo ikke at de skal gå fortapt». Også informant 4: «Vi sang sånn, vær forsiktig lille.., det var helt grusomt egentlig. Ja, og jeg tror vi er mange som er bevisste på at det ikke er det bildet vi vil sende videre». Informant 1 uttrykte seg slik: «Ja, så troen min går nok i vinkling av at Jesus er en del av dette livet. Gud er en del av dette livet. Hva som skjer etterpå vet kun Gud, men jeg tror ikke at det er noen av oss som skal brenne i en evighet.

4.3.7 Oppsummering forståelse av frelse

Av de fem ulike kategoriene av frelse, fant jeg flest henvisninger til kategori 2. Alle informantene viste at de ser på frelse som frigjøring. Ordet frelse har sin opprinnelse fra uttrykket «fri hals». Dette er et relativt kjent uttrykk og det er lett å bruke som et pedagogisk virkemiddel. Jeg vil derfor anta at det er en medvirkende årsak til at alle informantene tolker frelse inn i den betydningen. Men kategori 5, frelse som relasjon og fellesskap, ble også nevnt av de fleste. Det var bare informant 5 som ikke viste til denne forståelsen. Som kategori 2 har også kategori 5 et uttrykk knyttet til seg, som er relativt kjent, nemlig forsoning. Kanskje dette er grunnen til at de fleste relaterer til denne varianten, eller at det er enklere og mer «ufarlig» å snakke til konfirmanter om at Gud ønsker fellesskap med oss. Som nevnt fant jeg ingen sitater som direkte tyder på at informantene ser på frelse i betydningen løgn og sannhet. Mer overraskende for meg var det at kategori 1 og 3 ikke var mer dominerende. Selv om det bare er informant 1 som ikke bruker Joh. 3,16 i konfirmandundervisningen, er det bare informant 2 som forbinder verset med «evig liv». Det er faktisk bare informant 1 og 2 som relaterer frelse til betydningen liv og død og de legger vekt på at man blir født på ny i dåpen. Når det gjelder kategori 1, skyld-oppgjør, så blir ikke dette nevnt av verken informant 3 eller 4. Informant 1 har mange uttalelser som tyder på at hen har blitt preget av denne betydningen i oppveksten, men nå ønsker å ta avstand fra dette. Synd og evig liv, begreper som var veldig sentrale hos tidligere generasjoner, synes å være mindre viktig for mine informanter. Det viste seg også at

alle informantene bortsett fra informant 3, på ulike måter knytter frelse til dåpen. Flere av informantene uttaler seg ganske generelt om betydningen av frelse uten å betone noen av kategoriene sterkere enn andre. Det er også slik at samme informant kan vise til flere forståelser av frelse, også i samme sitat/setning.

4.4 Hvilke faktorer er avgjørende for valgene informantene gjør?

4.4.1 Informantenes oppvekst og bakgrunn

Informantene la vekt på ulike aspekter ved begrepet frelse. Noen svarte ganske generelt og kort, mens andre svarte mer utfyllende og la vekt på frelse i flere betydninger. Jeg skal nå se på om informantenes bakgrunn kan forklare disse variasjonene. Alle informantene, bortsett fra informant 3, har hatt en oppvekst preget av impulser fra bedehusmiljø. Man kan derfor ikke si at variasjonene bare skyldes denne faktoren. Informantene har ulik alder og bedehusmiljøet har også endret seg. (Repstad og Trysnes (red.), 2020 s.126 og 127) viser til en undersøkelse utført av Irene Trysnes i 2012. Hun fant at menneskesynet i barnesanger og forkynnelse for barn og unge var mer positivt enn tidligere. Forkynnelse om at mennesket er syndig og derfor trenger frelse, var nesten fraværende og var blitt erstattet av at man oppfordret til å bli kristen for å få et bedre liv. Dessuten oppgir flere av informantene at de har deltatt på like mange aktiviteter i kirken som på bedehuset. Informant 5 har bakgrunn både fra bedehus og KFUK/M. Informant 1 og 2 er kanskje de som har likest bakgrunn. De har begge fått mest påvirkning fra bedehusmiljøet, men informant 1 er ca. 10 år eldre enn informant 2. Informant 2 oppgir også at de jevnlig deltok på gudstjenester i kirken, mens informant 1 ikke hadde noe nært forhold til kirken i barndommen: «Kanskje hadde funnet seg veldig godt til rette i kirken som ikke var der, før jeg var ganske stor. Og til og med den ble jo karakterisert litt som der bør vi ikke gå. Vi som mener noe med det.» Det ser også ut til at disse to informantene i ulik grad har tatt et oppgjør med bedehusmiljøet. Informant 1: «Begrepet frelse må vekk ifra barndommen min og vekk ifra, det må liksom opp på et annet nivå og for min del akkurat en periode, så måtte det helt vekk, for jeg hadde så masse sånne. Tanker, som egentlig var knyttet mer til meg og min oppvekst enn til kanskje Jesus sine tanker og jeg har vel kanskje landet da i en sånn forståelse av at OK, mine foreldre brakte meg til dåp. Nytt liv, en ny forståelse av hva dette livet innebærer med Jesus.»

Informant 2 tar ikke i samme grad tar avstand fra bakgrunnen sin, men innser at virkeligheten ser annerledes ut for konfirmantene i dag: «Det er jo litt sånn ulikt fra kristen kultur, til kristen kultur og. Så for meg så har jeg nok moderert meg betydelig, eller ikke. Nei, det er feil å si. Jeg har ikke moderert meg, men jeg har blitt mer sånn romslig, det vil si i forhold til ulike trosuttrykk og tanker rundt disse tingene som har med frelse og nåde å gjøre. Der har jeg fått en sånn mange ganger på at tro kan være så forskjellig og arte seg så forskjellig fra person til person. Ja, så jeg har blitt mye mer romslig. Men jeg har samtidig samme tankene om temaet liksom som jeg alltid har hatt, men jeg er mye mer bevisst på at trosverden er så mye mer større enn det jeg har forutsetninger for å på en måte ta opp i meg da.»

Også informant 1 har endret måten å undervise på: Vi visste i hvert fall at det var noe som hadde med kristendommen å gjøre, og at den hadde med påsken og frelst fra synd og vi er dårlig i oss selv og nå er frelsen en gave. Ja, der er greien at det gav gjenklang til at jo mindre gjenklang det gav jo mer gjenklang gav det i mitt eget liv på en eller annen måte. Frelst fra. Altså det er mer nyansert enn som så, så når det da skal formidles til en 14 åring, som ikke har med seg den historien, så må en finne andre begrep, og så må det veldig ofte handle om hverdagen for at det skal gi gjenklang. Og da er ordet frelse ganske heftig.»

Både informant 1 og 2 er bevisste på å ikke snakke til konfirmantene om frelse i betydningen skyld-oppgjør, men med noe ulik begrunnelse (se 4.3.1). Informant 3 og 4 viser ikke til denne forståelsen av frelse. Kan forklaringen til dette finnes i deres kirkelig kulturelle bakgrunn? Informant 3 har hele sin barne- og ungdomstid vært knyttet til ulikt arbeid innenfor Den norske kirke og har ikke møtt andre kristne miljøer før hen ble voksen. Informanten har ikke møtt forkynnelse og undervisning som har lagt vekt på oppgjør med synd og advarsel om at en kan gå fortapt: «Jeg har opplevd veldig lite forkynning der det har vært snakk om frelse og fortaping altså. Det er kanskje derfor jeg ikke har det så mye sånn.. Jeg vet om mange som har veldig dårlige opplevelser med at det vært mye snakk om det da, men jeg har aldri vært sånne steder selv.» Det er naturlig å anta at fravær av slik forkynnelse kan være en årsak til at frelse som oppgjør for skyld og synd ikke viser seg verken i informantens syn på hva frelse er eller måten å undervise på.

Informant 4 har omtrent samme alder som informant 1 og har også vært aktiv i bedehuset i barne- og ungdomsårene. Men det er mulig at kontakten med kirken og impulser derfra også

har betydd mye. Likt informant 1, kan det virke som om informant 4 har negative minner fra bedehusmiljøet: «Men jeg er oppvokst med, jeg husker vi hadde som en sang. Vi sang sånn, vær forsiktig lille..., det var helt grusomt egentlig. Ja, og jeg tror vi er mange som er bevisste på at det ikke er det bildet vi vil sende videre.» Sitatet gir en forklaring på hvorfor informanten ikke setter søkelys på frelse fra synd i undervisningen, men om fraværet av denne forståelsen av frelse skyldes en bevisst avvisning av «barnelærdommen» eller om det har andre årsaker, som f.eks. at andre betydninger av begrepet er viktigere, kommer ikke klart frem. Informanten gir ikke inntrykk av å ta et «oppgjør» med frelsesforståelsen fra barndommen selv om formidlingen av denne kunne være uheldig.

Informant 5 refererer til frelse fra synd: «Vi har ikke frelse som eget tema, men det kommer selvfølgelig når vi snakker om synd.» Men når jeg spurte om hva informanten la i begrepet frelse, fikk jeg følgende svar: «Frigjøring, kanskje løsrivelse. Det å bli satt fri. Fri fra synd, fri fra det gamle livet.» Dette tyder på at informanten forstår frelse fra synd mer i retning kategori 2 frelse i forståelsen trelldom-frigjøring enn som kategori 1 skyld-oppgjør. Informanten utdyper ikke synspunktet, men det kan synes som om det å bli fri fra syndens makt er viktigere enn å gjøre opp eller betale for det en skylder. Informant 5 har også bakgrunn fra bedehusmiljøet, men det var først i ungdomstiden. Dessuten oppgir informanten at KFUK/M har betydd minst like mye for danningen. Det at informant 5 var den yngste av informantene og dessuten den som svarte minst utfyllende, kan også hatt betydning for at hen ikke uttrykte en tydeligere forståelse av frelse i betydningen skyld-oppgjør.

Den andre kategorien av frelsesforståelse som viste betydelig avvik blant informantene, var kategori 3, frelse i betydningen liv-død. Selv om jeg ba informantene om å tolke Joh. 3,16, var det bare informant 2 og 3 som knyttet dette til evig liv. Da jeg spurte om hva informantene tenkte om begrepet frelse, var det bare informant 1 og 2 som viste en klar forståelse av frelse innenfor kategori 3. Begge knyttet dette til at vi får nytt liv og blir født på ny i dåpen. At det var de to informantene som kanskje tydeligst har hatt en oppvekst preget av bedehuskulturen som viste til denne forståelsen av frelse, var noe jeg hadde forventet. Tradisjonelt har forkynnelsen i dette miljøet vært preget av kall til omvendelse. Men at de la mer vekt på at vi blir født på ny i dåpen enn at vi får evig liv når vi blir frelst, var mer overraskende.

Det er vanskelig å påvise en klar sammenheng mellom bakgrunn og oppvekst og hvilket syn på frelse de ulike informantene har. Men det kan synes som om forståelsen av frelse i kategori 1 og 3 er mer fremtredende jo større påvirkningen fra bedehusmiljøet har vært. For de andre kategoriene av frelse er det for få variasjoner i svarene til å kunne si noe om årsaken.

4.4.2 Konfirmantenes «referanseramme»

Jeg spurte informantene om hva de opplevde at konfirmantene «hadde med seg» av kunnskap og holdninger til den kristne troen når de møtte dem i starten av undervisningen. De fleste svarte at konfirmantene er veldig åpne og at de kommer uten fordommer. Informant 2: «Det er veldig sånn lite kunnskap da. Men samtidig så opplever jeg jo at ungdom i dag er veldig åpen. De er jo oppvokst i den her KRLE-generasjonen sant, med at alt er for så vidt greit.» Når det gjelder kunnskap, spriker svarene noe mer. Informant 3, 4 og 5 mente at det var stor forskjell på konfirmantene fordi de har ulik bakgrunn, men noen har mye kunnskap. Informant 3: «og så har de en del sånn forkunnskap om en del bibelhistorier for eksempel, og jeg er ofte overrasket over hvor mange de kan». Men både informant 1 og 4 hevdet at selv om konfirmantene har mye kunnskap om religion, så kobler det det ikke nødvendigvis til den kristne troen og at de har tatt et bevisst valg om kirkelig konfirmasjon. Informant 1: «Men jeg opplever at de har med seg veldig masse kunnskap om religion, men det å liksom tenke at, og nå velger vi den kristne konfirmasjonen, for vi tror på Gud Jesus, Hellig ånd og sier frem trosbekjennelsen som det vi identifiserer oss med. Det opplever ikke jeg». Informantene er veldig bevisste på at mange konfirmanter er lite reflekterte. Informant 4: «men sånn i hovedsak virker det som de har ganske lite kunnskap om det innholdet vi står for. Så vi må liksom legge oss på den lista. De er bare helt sånn blanke. De har ikke sånn negativt inntrykk av holdning til ting, de har bare ingen holdning til, kobler ikke det de har lært i KRLE».

Informantene er bevisste på at de må tilpasse konfirmantundervisningen til mottakerne. Informant 1 sier det slik: «Altså disse konfirmantplanene som vi går igjennom, de blir ja... Derfor er det fint å ha perlene, for da går vi rundt og surrer hele veien. Men nå er vi jo inne på håpsperlen. Nå er vi inne på dåpsperlen. Ja, det med liv og tro og Jesus er hele veien en sirkel du holder på med om igjen og om igjen og om igjen for å bevisstgjøre de på... Vi tror på Gud Fader, Den hellige ånd, sønn Jesus, ja, det er det vi tror på. Ja, det er det jeg tror ja, så jeg synes det er tungt, veldig mye tomhet, veldig mye sånn, nesten litt sånn resignasjon eller ikke resignasjon...». Informant 2 er blitt mer bevisst på ikke være for bastant: «Ja, så jeg har blitt

mye mer romslig. Men jeg har samtidig samme tankene om temaet liksom som jeg alltid har hatt, men jeg er mye mer bevisst på at trosverden er så mye mer større enn det jeg har forutsetninger for å på en måte ta opp i meg da». Informant 3 er opptatt av at konfirmantene skal få komme fram med sine tanker: «Men, jeg er kanskje litt mer opptatt av å få de til å tenke selv, og sånn. Jeg er litt redd for å gi de på en måte en fasit som blir tredd nedover hodet». For å legge til rette for dette, bruker informanten en metodikk som egentlig er beregnet på mindre barn (Barryman, 2002) «men jeg bruker for eksempel Gudsrikeleiken en del. Og der er det sånne åpne spørsmål».

4.4.3 Trosopplæringsplanen og menighetens konfirmantplan

Jeg skal nå se på konfirmantplanene og undervisningsopplegget som informantene beskrev i intervjuene. Størrelsen på konfirmantkullene deres varierer fra 50 i den menigheten som har færrest, til 150 konfirmanter i den største menigheten. Alle informantene oppgir at de har både felles undervisning som alle konfirmantene skal gjennomføre og mindre aktivitetsgrupper av ulikt slag, som f.eks. klubb, tensing eller KRIK. Hvordan fordelingen mellom fellesopplegg og grupper er i de ulike menighetene varierer mye. Metodikken som brukes er også forskjellig. To av menighetene organiserer undervisningen rundt Kristuskransen (Askvik, 2004), en menighet bruker Konfirmantbibelen (2012) og Konflogg (Midtsund, 2017) som utgangspunkt og to menigheter baserer seg ikke på et bestemt «ferdiglaget» opplegg eller metodikk. Ingen av informantene oppgir at de har frelse som eget tema i konfirmantopplegget sitt. Det er stor forskjell mellom informantene på hvordan og hvor mye begrepet frelse blir berørt i undervisningen. Informant 1 og 4 sa at de snakket lite om frelse og bare i forbindelse med dåpen, mens informant 2 rangerer temaet veldig høyt: «Ja altså hvis vi kan si frelse slash nåde da. Så vil jeg si at det er faktisk et av de undervisningstemaene jeg aldri ville gi slipp av».

Når trosopplæringsplanen for Den norske kirke, «Gud gir -vi deler» omtaler frelse, så er dåpen veldig sentral (se 2.4). Det viste seg at dåpen også var viktig for informantenes bruk av begrepet. Som nevnt var det kun i forbindelse med undervisning om dåpen at informant 1 og 4 refererte til frelse og det er kun informant 3 som ikke oppgir dåpen som et av de punktene i konfirmantopplegget der en snakker om frelse.

Trosopplæringsplanen har en oversikt over kjernetekster fra Bibelen som skal brukes i trosopplæringen. Noen av tekstene som omhandler frelse blir brukt aktivt av flere av informantene. Informant 2: Og det er en historie vi alltid er nøye med at de skal kunne. Ja, det er kanskje litt utfordrende egentlig, men vi utfordrer de til å liksom, eller jeg gjør det, til å finne sin plass i historien, og det er jo den sønnen som kommer hjem. Ja, sant, og for meg så er jo den historien og Johannes 3,16 veldig knyttet sammen egentlig. Informant 3 bruker også en lignelse: «Og vi har brukt historien om den unge rike mannen, ja litt sånn knyttet til bibelhistorier». Informant 5 benytter bibelsitater i omtalen av frelse: «Vi bruker jo bibelvers der det står frelse, så vi bruker nok det ordet og ja.» Eksempler på bibeltekster informant 5 benytter: «Ja, Johannesprologen om Ordet blir brukt og selvfølgelig 3,16 Johannes. Og så bruker jeg mye av romerbrevet». Jeg har også i tidligere avsnitt vist hvor sentralt Joh. 3,16 er hos flere av informantene.

I avsnittet som omhandler konfirmasjonstiden fant jeg dette: «Konfirmasjonstiden skal fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at konfirmantene kan se seg som skapt, elsket, frelst og holdt oppe ved Guds kjærlighet». (Kirkerådet, 2010, s. 24). Informant 3 og 5 er de som klarest viser til lignende tenkning:

Informant 3: «Vi har startet ofte med skapelsen, at det vonde er kommet inn i verden og alt dette her. Det har vi jo, og på en måte den store fortellingen i Bibelen at det er på en måte er heller snakk om at det egentlig er en kjærlighetsfortelling for at Gud vil ha kontakt med mennesker og sånn. Vi bruker ofte den store fortellingen og det der med det korset, broen. Ja, så vi bruker de tingene og sier, men vi har nok mest fokus på at Gud vil ha kontakt med oss. At det skjer gjennom Jesus. Det noe sånt vi sier».

Informant 5: «Det blir ofte nevnt helt i starten når vi snakker om Bibelen generelt og de store fortellingene i Bibelen». Og: «Jeg trekker ofte frem Guds kjærlighet, som ja det sterkeste argumentet jeg har for frelsen. Det går jo igjen gjennom hele Bibelen, helt fra start til slutt. Det med Guds kjærlighet, og ja, i Guds kjærlighet så har han frelst oss og satt oss fri og valgt å dø for oss».

Som en sammenfatning kan en si at trosopplæringsplanens omtale av frelse også kommer fram hos informantene, men i ulik grad og på ulike måter. Tydeligst kommer det til syne i omtale av dåpen og Joh. 3,16.

4.4.4 Andre medarbeidere

Informantene jeg intervjuet har alle hovedansvaret for konfirmantopplegget i menighetene de jobber i. Men alle deler undervisningen med minst en ansatt og en gjeng med frivillige medarbeidere. I hvor stor grad blir informantene påvirket av samarbeidet med dem? Det er ikke så lett å påvise i hvor stor grad andre medarbeidere har innvirkning på informantenes valg i forhold til hvordan undervisningen blir lagt opp og hvordan en møter konfirmantene. Men noen av informantene fortalte om et omfattende samarbeid. Informant 1 har organisert undervisningen rundt Kristuskransen. Hver samling skal ha en spesifikk perle som tema, men hver enkelt leder får stor individuell frihet til å bestemme opplegget innenfor den rammen. For å utveksle erfaringer og gi hverandre ideer, samles de til felles ledermøter: «vi sitter og drodler to ganger i semesteret». Det kan se ut som om det kan være ulikt hvor og hvordan man snakker om frelse i de ulike gruppene: «Meg: Men har dere det som et eget tema eller er det mens du snakker om dåpen at du kommer inn på det? Informant 1: Ja, altså jeg må tenke på når vi hadde den der lederrunden, så tror jeg nå at der har vi vært så forskjellig.» Svaret jeg fikk da jeg spurte om hvordan det ble snakket om frelse i menighetens forkynnelse, f.eks. i prekener, tyder på at denne ikke har stor innvirkning på hvordan informanten formidler begrepet: «det er nesten, så jeg skulle ønske at du spurte presten om det. Der er jeg rett og slett litt usikker».

Det er heller ikke mulig å påvise at informant 2 har blitt påvirket av sine medarbeidere, men det ser ut til at medarbeiderne har en bevissthet rundt begrepet frelse: «Nei, min opplevelse der er at der er vi ganske på linje egentlig. At det er en bevissthet rundt dette med frelse og nåde. Og at det blir på en måte snakket om på en måte som ja altså, jeg husker ikke sist preken jeg hørte som på en måte var om dette temaet. Men det ligger jo implisitt i mange prekener. Og der tror jeg vi er veldig på linje sånn som på (navn på gudstjenestested), så er jo et av de store temaene der nåde. Det ligger jo veldig implisitt i mange prekener ja. Så jeg vil ikke si at det er et tema man unngår. Jeg vil heller ikke si at det er et tema man på en måte løfter veldig fram som eget tema i gudstjenesten, men det ligger liksom implisitt».

Informant 3 mener at hen og presten gjensidig påvirker hverandre: «For jeg merker det at vi som jobber i menigheten. Nå er det jo mest presten som har forkynning for voksne og jeg har mye på barn eller i samarbeid og da. og vi merker at vi nærmer oss veldig mye språket på en måte hvordan vi snakker om ting. Jeg tar ting fra ham og han tar ting fra meg». Informant 4

mente at man snakket om frelse på samme måte i menighetens forkynnelse og informant 5 kunne som informant 1 ikke si noe sikkert om dette.

4.5 Oppsummering analyse

Jeg har i dette kapitlet sett på mange ulike faktorer som virker inn på hvordan informantene ser på frelse og på hva som avgjør hva de legger vekt på i konfirmantundervisningen om dette begrepet. Det er ikke lett å dokumentere akkurat hva som er utslagsgivende for de ulike valgene, men det er klare tendenser som peker på at kirkelig kulturell bakgrunn har hatt betydning. Noen av informantene har tatt et oppgjør med den forståelsen av frelse som de møtte i oppveksten og dette har også preget konfirmantundervisningen deres. Det er også mye som tyder på at de som ikke har hatt vokst opp med et tydelig fokus på frelsesforståelsen, snakker om frelse på en mer generell måte og gjerne knytter det til begreper som f.eks. «det Gud har å gi.» Ut ifra hva informantene fortalte meg virker det dessuten som om det de la vekt på i konfirmantundervisningen samsvarer godt med det trosopplæringsplanen for Den norske kirke nevner om temaet. Det var også mange svar som tydet på at informantene er bevisst på bakgrunnen til konfirmantene. Flere nevner at det er stor forskjell på dem, noen kan mye og noen kan lite. Dette har ført til at konfirmantundervisningen blir lagt på et ganske enkelt nivå. Informantene var også tydelig på at de synes det er krevende å få konfirmantene til å relatere seg til at de trenger frelse.

5 Kapittel 5 Hvordan undervise om frelse for dagens ungdom?

Kapittel 4 tok for seg analyse av svarene jeg fikk fra mine informanter. I kapittel 5 vil jeg se på hvordan en kan undervise om frelse for dagens ungdom. Jeg vil basere dette på mine egne vurderinger, men også bruke eksempler fra informantene for å understreke poenger. Dessuten vil jeg vise til relevant teori og faglitteratur for å begrunne mine forslag.

Etter å ha intervjuet de fem informantene om deres forhold til begrepet frelse og hvordan de underviser om dette, er inntrykket mitt at til tross for at det varierer hva de legger vekt på og hvor mye tid de bruker på temaet, så gav alle mer eller mindre uttrykk for at det var en utfordring å snakke til konfirmantene om frelse på en måte som de unge kunne relatere seg til.

Informant 1, 2 og 4, som alle har hatt en oppvekst preget av bedehuskulturen, gav tydelig uttrykk for at den «tradisjonelle» måten å snakke om frelse på ikke kommuniserer med dagens konfirmanter. Lov og evangelium, gudsfrykt og det å være innenfor eller utenfor, er ord og uttrykk som ikke fungerer lenger. Men hva er grunnen til at man ikke kan snakke slik til dagens konfirmanter? Dreier det seg om mangel på forkunnskaper eller er det holdninger og engasjement blant dagens ungdommer som gjør dette vanskelig? Jeg tenker at flere faktorer har betydning. Informant 1 og 3 mente at konfirmantene har mye kunnskap om religion og at de kan en del bibelhistorier, mens f.eks. informant 2 mente at konfirmantene hadde veldig lite kunnskap. Informant 4 sa dette om hva hen tenkte om konfirmantundervisningen: «Og så er det at de har veldig forskjellige bakgrunn, men sånn i hovedsak virker det som de har ganske lite kunnskap om det innholdet vi står for. Så vi må liksom legge oss på den lista da at de, det kan de, det ja, veldig sånn basic». Dette viser at kunnskapsnivået kan variere mye fra menighet til menighet, men også innad i en konfirmantgruppe. For å få alle med blir konfirmantundervisningen ofte aktivitetsbasert og man unngår gjerne temaer som er kompliserte og som kan provosere.

Når det gjelder holdninger, så var det flere av informantene som mente at konfirmantene var veldig tolerante. Informant 2: «De er jo oppvokst i den her KRLE-generasjonen sant, med at alt er for så vidt greit. Alt er greit og de er drillet i dette her, med respekt for alles tro og tanker og livsuttrykk og sånne ting. Så de er veldig sånn åpne». Kanskje er det slik at konfirmantene ikke skiller mellom KRLE-undervisningen på skolen og den undervisningen de møter i kirken? Informant 1, mente på den ene siden at konfirmantene hadde mye kunnskap, men at de ikke hadde noe forhold til kirkens budskap: «og den andre er den å fylle noe som.. de har ikke fordommer, og de har nesten ikke tanker, og de har en litt sånn. Ja, hvorfor vi har valgt dette og ikke humanetisk. Altså det så i hermetegn tomt synes jeg jeg». En kan stille spørsmål om konfirmantundervisningen kun oppfattes som kunnskapsformidling og om budskapet de møter kun blir teori og ikke angår dem personlig. Har konfirmantene blitt så «tolerante» at de ikke vil eller kan ta personlig stilling til det som formidles til dem? Hvis vi ser dette i sammenheng med at kateketer og menighetspedagoger er tilbakeholdne i formidlingen, enten på grunn av egne erfaringer i oppveksten eller for at de tenker at konfirmantene ikke er mottakelige for budskapet, så kan det være vesentlige årsaker til at mange synes det er utfordrende å undervise om frelse.

Men er det en god strategi å la være å undervise om det som er vanskelig? Frelse er jo fortsatt et veldig sentralt begrep i den kristne troen. Er det mulig å undervise dagens konfirmanter om frelse på en måte som er relevant for dem, som de kan relatere seg til og som kan gi gjenklang i deres liv? Kanskje man kan finne andre ord som erstatter frelse? Informant 2 snakker f.eks. mest om nåde og informant 3 snakker om det Gud har å gi. Frelse er jo også et veldig omfattende begrep. Det har ulike betydningsnyanser og man kan snakke om det på mange ulike måter. Basert på teorien jeg har presentert og analysen av intervjuene av informantene, vil jeg presentere noen forslag til hvordan en kan organisere konfirmantundervisningen og hvilke sider ved frelsesbegrepet som jeg mener vil være mest relevant for ungdommene.

5.1 Hvordan organisere konfirmantundervisningen?

Som nevnt tidligere var det flere informanter som mente at ungdommene ikke relaterer seg til innholdet i konfirmantundervisningen, det er ikke noe de forholder seg til i hverdagen. Dette samsvarer godt med de kildene jeg refererte til i 2.2 og 2.3 om religiøse trender og trender i ungdomskulturen. Jeg mener derfor at en må ta denne utfordringen på alvor og prøve å legge opp undervisningen slik at den gir mer gjenklang i konfirmantenes liv. For å kunne legge til rette for det, må en være bevisst på hvilket læringssyn man bygger på og hvilke pedagogiske virkemidler en benytter. Jeg vil anbefale å benytte aktivitetsteori som et utgangspunkt når en skal planlegge og gjennomføre konfirmantundervisning. Aktivitetsteori går i korte trekk ut på at et subjekt (konfirmant) er del av et større kollektiv. (Sandsmark 2013, s. 3ff). Alle mennesker er del av ulike systemer som virker inn på hverandre (f.eks. familie, skole og fritidsaktiviteter). Det er derfor viktig å være bevisst på hva konfirmantene har med seg fra disse andre «systemene». Et annet sentralt element i aktivitetsteorien er at virkeligheten er mediert. Det betyr at alt vi ser og oppfatter alltid blir formidlet gjennom noe. Dette kalles medierende verktøy. Disse verktøyene kan være ulike gjenstander som vi kan kalle artefakter. I en kirke kan slike artefakter f.eks. være Kristuskransen, lysglobe, døpefont eller en Bibel. I konfirmantundervisningen må en være bevisst på hvilke artefakter man bruker og hvordan man bruker dem. I og med at konfirmantene ofte har ulik bakgrunn er det ikke gitt at de har det samme forholdet og oppfatning til de artefaktene som benyttes.

For å øke konfirmantenes engasjement, bør en benytte pedagogiske virkemidler som stimulerer til dette. Jeg så at dette ble praktisert hos flere av informantene. Informant 1 og 3 bruker Kristuskransen. Kristuskransen er en bønnekrans som består av 18 perler med ulik

form og farger. Den ble opprinnelig utviklet av den svenske presten Martin Lönnebo. Egon Askvik har senere skrevet en ressursbok som beskriver hvordan Kristuskransen kan benyttes i konfirmantundervisningen. (Askvik, 2004). Om en bruker god tid til å introdusere Kristuskransen, og en gjennom konfirmantåret stadig repeterer hva de ulike perlene står for, kan dette være et artefakt som konfirmantene kan ta med seg videre i livet. Informant 3 bruker i tillegg Gudsrikeleiken (Barryman, 2002). Dette er et pedagogisk opplegg som bygger på Maria Montessoris pedagogiske ideer og den åndelige praksisen «lctio devina». Man forteller bibelhistorier ved hjelp av ulike trefigurer og det legges opp til undringsspørsmål på slutten av hver samling. Disse er ikke faktabasert, men mer av typen «hva synes du?» eller «hva likte du best?» Informant 2 jobber kreativt med bibelfortellinger for å skape forståelse og innlevelse hos konfirmantene. Kreativt bibelarbeid er også godt egnet til å skape innlevelse. Jeg likte godt måten informant 2 jobbet med lignelsen om den fortapte sønn: «Og så jobber vi ofte med den historien når vi er på leir. Og da blir det jo ja, sånn drama og media. De lager ting og sånt. Historien handler jo egentlig om det verset, «Da kommer han til seg selv» sant, når han sitter der i grisebingen og spiser disse herre, den grisematen, så er det litt sånn. Det er veldig fint egentlig. Da kommer han til seg selv, sant. Av og til må vi komme til oss selv. Hvor går veien, hvor fortsetter jeg liksom sånn». IKO har utgivelser som kan brukes som ressurs dersom en vil benytte denne metoden: (Gunleiksrud (red.), 2011) og (Jellestad, 2009).

Om en ønsker å skape refleksjon, vekke følelser og engasjement hos konfirmantene, er det viktig å ikke sette søkelys på ferdigtygde fasitsvar i form av dogmer og læresetninger fra katekismen. Kunnskapsformidling er ikke uviktig, men en må starte med konfirmantenes liv. Hva er de opptatt av? Hva drømmer de om? Hva er de redd for? Ved å stille åpne spørsmål, kan en komme tettere på ungdommene. Ved å relatere til det konfirmantene er opptatt av, er det lettere å få deres oppmerksomhet. Da kan det også skapes rom for å formidle at frelsesbudskapet ikke bare er teori, men at det faktisk kan få en avgjørende betydning for deres liv og hverdag.

I innledningen til boken «Fra forsakelse til feelgood», viser Pål Repstad til et intervju fra 2011 med en kateket og prestevikar (Repstad og Trysnes, 2013, s. 11). Hun forteller om konfirmantundervisningen i menigheten: Vi er opptatt av å lære gjennom opplevelser og symbolhandling fremfor å pugge salmevers». Flere av informantene har aktivitetsbasert konfirmantundervisning. Det at konfirmantene kan velge gruppe ut ifra hvilke interesser de

har og at undervisningen dermed kanskje blir mer lystbetont, kan også føre til at de blir mer åpne for det budskapet vi ønsker å formidle. Det er også en trend innenfor kirkelig undervisning at en legger mer vekt på religiøs praksis. Som nevnt tidligere har konfirmantene veldig ulik erfaring. Det vil derfor være en utfordring å praktisere dette på en hensiktsmessig måte. Ingen må presses til noe de ikke er fortrolig med og en må godta at konfirmantene legger ulikt innhold inn i handlingene. Men om en ønsker at konfirmantene skal få et nærmere forhold til troen, så mener jeg det er en god strategi å la dem få mest mulig erfaring med å «gjøre troen» og ikke bare høre om dens innhold.

5.2 Hvilket syn på frelse bør formidles til konfirmantene?

Begrepet frelse har mange ulike betydningsnyanser og jeg har både i teoridelen og i analysen vist til Hegstads typologisering. For å kunne gi et fullstendig bilde av hva frelse innebærer, bør ideelt sett alle disse ulike betydningene av begrepet presenteres for konfirmantene. Men i og med at en har begrenset med tid og det dessuten kan være en utfordring å få konfirmantene til å forholde seg til budskapet, bør en prioritere hvilke betydninger av frelse en vil presentere for dem.

Frelse i forståelsen skyld og oppgjør er kanskje det som er mest utfordrende å formidle til konfirmantene. De kan lett oppfatte dette som moralisme, at Gud er streng og at han er mot alt som er «gøy». Det er ikke så lett å forklare til en tenåring som ikke har hatt mye kontakt med kirke og bedehus at Gud elsker synderen, men hater synden. Dagens ungdommer har lært å tenke at det ikke er noen fasit på hva som er rett og galt. Så lenge du gjør så godt du kan, så er det godt nok. Men hvis en skulle undervist konfirmantene om at de trenger tilgivelse og omvendelse på grunn av at de er syndere, ville jeg anbefalt å bruke god tid på skapelsesberetningene og syndefallsberetningen i 1. Mos. Kap. 1-3. Selv om dette er veldig gamle fortellinger så har de mange lag. Her er det mye å ta tak i: Hva er det som gjør mennesket spesielt, hvorfor får vi dårlig samvittighet, hvordan har vi utført oppdraget Gud gav oss med å passe på skaperverket, hvorfor skylder vi på hverandre? Hvis en lykkes i å formidle til konfirmantene at alle er syndere og at vi derfor trenger frelse, blir neste skritt å fortelle dem at frelsen er gratis. De trenger ikke gjøre seg fortjent til den fordi Jesus allerede har betalt prisen. Konfirmantene lever i et prestasjonssamfunn. De blir målt mot hverandre hver dag på skolen, på idrettsbanen, hvem som er kulest osv. Det å få høre at Gud ikke stiller

krav, at du er god nok som du er og at du bare trenger å be om tilgivelse, er noe som burde være veldig relevant for de fleste ungdommer.

Frelse i form av frigjøring fra trelldom er nok lettere å formidle til konfirmanter. Alle informantene refererte til denne forståelsen. Hovedgrunnen til dette er kanskje opprinnelsen til ordet frelse (fri hals). Det er også et bilde som er konkret og som konfirmanter derfor enkelt kan forstå og forholde seg til. Som nevnt i forrige avsnitt, er det mange ungdommer som sliter i dagens prestasjonssamfunn. Dette har også ført til en økning i psykiske plager blant ungdom. En undersøkelse publisert av Ungdata i 2018 viser at 22% av jentene og 7% av guttene er plaget av depressive symptomer: [Stress, press og psykiske plager blant unge - Ungdata](#) For disse ungdommene vil det være svært relevant å få høre at Jesus kan sette dem fri. Et bibelvers som passer godt i denne sammenheng er Matt. 11,28: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!». En kan også knytte denne forståelsen av frelse til all urettferdigheten i verden, ref. forvalteransvaret. Mange mennesker i dag lider under fattigdom, sult, trusselen fra miljøkatastrofer og klimaendringer. Det er også mange mennesker som trenger å bli satt fri fra undertrykkende myndigheter som hindrer ytringsfrihet og trosfrihet.

Frelse i betydningen liv og død, kan på samme måte som frelse fra synd, være utfordrende å formidle til konfirmanter. Flere av informantene har hatt negative erfaringer knyttet til forkynnelse og undervisning som satte søkelys på at man måtte bli frelst for å unngå å havne i Helvete. Jeg viste i avsnittet om religiøse trender til at det nå er mer vanlig å snakke om livet her og nå enn om livet etter døden. Selv om det evige livet er et viktig tema, tror jeg det er klokt å tone dette ned i konfirmantundervisningen. Om en likevel velger å snakke om dette, vil jeg anbefale å ta det opp i forbindelse med Allehelgensdag, fortelle om det kristne håpet og at vi en gang kan få treffe igjen de som har gått foran oss. Men det som kommuniseres best med konfirmanter, er nok å legge vekt på den andre enden av livet. Alle konfirmanter er døpt eller blir det i løpet av konfirmasjonstiden. Det er dessuten en veldig klar sammenheng mellom dåp og konfirmasjon. Når en underviser om frelse bør en derfor bruke tid på å forklare hva en får i dåpen og at dette gjelder livet ut.

Dåpen kan også brukes som en inngang til å snakke om frelse i betydningen relasjon mellom mennesker og Gud. I dåpen blir vi forenet med Kristus (Rom. 6). Jeg tror det kan være godt

for konfirmantene å bli bevisstgjort om at de som døpte er med i et felleskap både seg imellom, men også i forhold til Gud. Gruppetilhørighet er viktig for de unge som er i en fase der de skal «finne seg selv» og skape en identitet. I et pluralistisk samfunn, med mange ulike livssyn, kan det være godt for konfirmantene å plassere seg i en sammenheng. Men at vi kan ha en relasjon til Gud innebærer også at vi kan ha et nært og personlig forhold til ham. Gud kjenner våre innerste tanker, lengsler og drømmer. Vi kan derfor komme til ham med alt, uten at vi trenger å legge skjul på noe. Det kan kanskje være krevende å formidle til konfirmantene at de faktisk kan ha et så nært forhold til Gud. Men om man samtidig bruker mye tid på å vise konfirmantene hvordan man kan gjøre dette i praksis, tror jeg det er mulig å skape rom for dette. Et eksempel kan være at man avslutter hver konfirmantsamling med bønn og lystenning i kirkens lysglobe. Etter at de konfirmantene som vil har tent lys, kan en spørre gruppen om de har noe som de ønsker at vi skal be om. Enten kan de konfirmantene som er frimodig nok, formulere bønnen selv, eller lederen kan gjøre det på vegne av dem. Etter det kan alle be Herrens bønn høyt sammen. Selv om det kanskje er få konfirmanter som åpent vil si at de ber til Gud, tror jeg at en øker sjansen for at flere vil gjøre dette også når de er alene om de har fått inn vanen i konfirmasjonstiden.

Det var en av forståelsene av frelse som jeg ikke fant tydelige spor av hos informantene og det var i betydningen løgn og sannhet. Det er derfor mye som tyder på at denne forståelsen oppleves som mindre viktig enn de andre, eventuelt at den ikke er like relevant for konfirmantene. Men informant 4 refererte til at konfirmantene stiller spørsmål om skapelsesberetningen er sann. Dette er absolutt en relevant problemstilling, som engasjerer ungdommene. Man kan snakke med dem om hva som er sannhet. Vitenskapelige teorier forandres etter hvert som en får ny kunnskap. Dessuten kan en forklare at naturfagsboken og Bibelen er to ulike bøker, som svarer på ulike spørsmål.

Men det er også mulig å finne andre innfallsvinkler for å formidle denne formen for frelse. Å vende seg bort fra løgnen, kan være en velsignelse. Mange forsøker å sette seg selv i et bedre lys ved å pynte på sannheten. Kanskje en tar på seg en maske fordi man egentlig ønsker å være annerledes enn man er. Jeg tror mange konfirmanter vil oppleve det som frelse å bli frigjort fra dette og få lov til å være seg selv fullt og helt. Men hovedbetydningen er nok at en skal lære sannheten å kjenne. Jesus er veien, sannheten og livet. Han har vist oss hvordan vi bør leve, bl.a. i Bergprekenen. Å gi konfirmantene veiledning i hvordan de bør leve livene

sine mener jeg er veldig relevant og kanskje noe av det som vil føles mest vesentlig for dem om vi samtidig treffer på det de er opptatt av. Som jeg skrev i avsnittet om religiøse trender: Ifølge Sandbeck stiller folk i dag sjelden «vertikale» spørsmål som f.eks. hva skal jeg gjøre for å bli frelst? Det er vanligere å stille «horisontale» spørsmål som f.eks. hvordan får jeg et bedre liv av å tro på Jesus? (Ibid. s. 61).

5.3 Oppsummerende om frelse i konfirmantundervisning for dagens ungdom

Konfirmantundervisningen er annerledes enn KRLE-undervisningen på skolen. På skolen får elevene presentert ulike livssyn som blir lagt fram objektivt. Men målet for konfirmanttiden er: «å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn». (Kirkerådet, 2010, s. 23). For å oppnå dette, kan en ikke være nøytral. Jeg mener at man må våge å være tydelig i konfirmantundervisningen og ikke legge skjul på at konfirmantene trenger frelse. Men det har ingen hensikt å basere undervisningen på frykt for å komme til Helvete. Først og fremst fordi man ikke kan skremme noen til tro, men også fordi konfirmantene er mer opptatt av livet her og nå enn av evigheten. Når en skal undervise konfirmantene om frelse, er det viktig å være bevisst på både form og innhold. For å kunne vekke og styrke troens liv må undervisningen legges opp slik at konfirmantene opplever at det angår dem personlig. Da må man bruke et språk som de forstår, skape gjenkjennelse og formidle at de allerede har del i frelsens gave gjennom dåpen. Jeg tror man bør starte der, at de allerede er frelst og neste skritt er å skape en lengsel etter å få en tettere relasjon med Gud og frelseren Jesus Kristus.

6 Avslutning

Utgangspunktet mitt for denne avhandlingen var at jeg gjennom mange års konfirmantundervisning har fått et inntrykk av at konfirmantene har et ureflektert forhold til begrepet frelse. Mange vet ikke hva det betyr og tenker at dette er noe som ikke angår dem. Jeg ville undersøke om mine kollegaer hadde samme oppfatning. Derfor valgte jeg ut fem informanter som jeg intervjuet om deres bakgrunn, hvordan de selv tenkte om frelse, hva de vektla i undervisningen og hvordan de oppfattet at konfirmantene tenkte om frelse. Basert på svarene jeg fikk og relevant litteratur om frelse, religiøse trender og ungdomskultur, har jeg

foreslått hvordan man kan undervise dagens konfirmanter om frelse på en måte som oppleves som relevant for dem. Selv har jeg brukt mye tid på å formidle Joh. 3,16, «den lille Bibel» til konfirmantene. Jeg vil nok fortsatt sitere dette bibelverset, men etter å ha jobbet med denne avhandlingen har jeg funnet et nytt vers som jeg mener er enda mer relevant og som konfirmantene kanskje lettere kan bruke i sitt liv: «Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile.» (Matt.11,28).

7 Litteratur

- Alvesson, A. og Skölberg (2008) *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur.
- Askvik, E. (2004) *Kristuskransen for konfirmanter*. Oslo: Verbum.
- Berryman, J. W. (2002) *The complete guide to Godly Play*. New York: Church Publishing Incorporated.
- Brunvoll, A. (1991) *Den norske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag.
- Gunleiksrud, K. (Red.) (2011) *Bibelfortellinger*. Oslo: IKO-Forlaget.
- Grønmo, S. (2004) *Samfunnsfaglige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hauge, T. E. (1983) *Ungdom, religion og identitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hegstad, H. (2015) *Gud, verden og håpet*. Oslo: Lunde Forlag.
- Hegstad, H. (2019) *Dåpen En nådens kilde*. Oslo: Verbum Akademisk.
- Jellestad, B. K. (2009) *Bibeldrama*. Oslo: IKO-Forlaget
- Kirkerådet (2010) *Gud gir - vi deler*. Plan for trosopplæring i Den norske kirke.
- Kränge, O. og Øia T. (2005) *Den nye moderniteten*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Konfirmanbibelen* (2012) Oslo: Bibelselskapet.
- Midtsund, B. M. (2017) *Konflogg* (2. utg.) Oslo: IKO-Forlaget.
- Modalsli, O. (1995) *Evangeliet – Guds kraft til liv*. Oslo: Luther Forlag.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, P. Og Trysnes, I. (Red.) (2013) *Fra forsakelse til feelgood*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Repstad, P. (2020) *Religiøse trender i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sandbeck, L. (2021) *Den gudløse verden*. København: Eksistensen.

Sandsmark, A. (2013) Hva driver vi egentlig med?: En aktivitetsteoretisk analyse av trosopplæringsarenaer. I L. G. Engedal, L. Persson og E. Torp (red.), *Trygge rom* (s.209-222). Det Norske Bibelselskap.

Sannes, K. O. (1978) *Dåpen og dens plass i kirkens liv*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Ungdata. Stress, press og psykiske plager blant unge.

<https://www.ungdata.no/stress-press-og-psykiske-plager-blant-unge/>

Wisløff, C. F. (1984) *Martin Luthers teologi*. Oslo: Lunde Forlag.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

Konfirmantlæreres forhold til begrepet frelse?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvilket forhold konfirmantlærere i XXXXXXXX har til begrepet frelse. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilket forhold konfirmantlærere har til begrepet frelse, hvordan dette kommer til uttrykk i konfirmantundervisningen og forkynnelsen i den menigheten de er ansatt. Intervjuene vil danne grunnlag for analyse i forbindelse med min masteravhandling ved MF vitenskapelig høyskole i studiet erfaringsbasert master i kirkelig undervisning

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelig høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å få et bredest mulig utvalg har jeg valgt å spørre 5 konfirmantlærere av begge kjønn og av ulik alder og erfaring. Jeg har også valgt ut ansatte fra menigheter av ulik størrelse og profil. Du er derfor ikke tilfeldig utvalgt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil gjerne intervju deg om temaet frelse, det vil ta ca. en time. I intervjuet vil jeg benytte meg av video- og eller lydopptak

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. I tillegg til meg er det bare min veileder ved MF vitenskapelig høyskole, Harald Hegstad som får adgang til opptakene. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data. I masteravhandlingen vil deltakerne anonymiseres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31.12.2022

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF vitenskapelig høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX eller min veileder Harald Hegstad, tlf. 994 29 694, e-post Harald.Hegstad@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.
-

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Konfirmantlæreres forhold til begrepet frelse, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2 Godkjenning fra NSD

Vurdering

Dato

28.01.2022

Type

Standard

Referansenummer

231433

Prosjekttittel

Konfirmantlæreres oppfatning av begrepet frelse

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig

Harald Hegstad

Student

XXXXXXXXXXXX

Prosjektperiode

01.01.2022 - 31.12.2022

[Meldeskjema](#)**Kommentar**

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 28.01.2022 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og Personverntjenester. Behandlingen kan starte. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om religion frem til 31.12.2022 LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. For alminnelige

personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a. For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER
Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert. Kontaktperson: Gry Henriksen

Lykke til med prosjektet!

8.3 Vedlegg 3 Intervjuguide

Intervjuguide

Innledende spørsmål:

Kan du fortelle meg litt om konfirmantarbeidet i denne menigheten?

Spør om hvilken kristen kulturell bakgrunn informantene har

Kan du fortelle meg om motivasjonen din for å jobbe med konfirmanter?

Hva synes du er mest utfordrende i møte med konfirmantene?

Spør konfirmantlærerne om hva konfirmantene har med seg, kunnskap, holdninger og forståelse. (Hva har de blitt påvirket av?)

Skal det konfirmantene har med seg utdypes eller korrigeres?

Spørsmål om konfirmantlæreres forhold til frelse

Hva legger du i begrepet frelse?

Hva tenker du om fortapelsen?

Har du en personlig opplevelse av å bli omvendt eller frelst?

Hvordan tolker du Joh. 3,16?

Frelsens plass i konfirmantundervisningen

På hvilken måte kommer begrepet frelse til syne i konfirmantundervisningen?

Hvordan vil du rangere dette temaet opp mot andre temaer i undervisningen?

Kan du prøve å gjengi hvordan du ville snakket til konfirmantene om frelse?

Har din formidling endret seg fra du begynte som konfirmantlærer til i dag?

Hvordan behandles temaet i prekener på gudstjenester i din menighet?

Om du har prekener, snakker du om temaet på en annen måte enn prestene?

Hvordan konfirquantene oppfatter frelse

Hvordan oppfatter du at konfirquantene forholder seg til frelse?

-